

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
असार २०७३

गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले
२०७३ असार ३० गते
सार्वजनिक गर्नुभएको

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
नेपाल

फोन नं. ४४११६३८

Website: www.nrb.org.np

विषय सूची

<u>विवरण</u>	<u>पृष्ठ</u>
पृष्ठभूमि	१
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	१
आर्थिक स्थितिको समीक्षा	२
मौद्रिक तथा वित्तीय स्थितिको समीक्षा	३
आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीतिको स्वरूप	६
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा	६
आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य	७
मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्य तथा उपकरण	८
समष्टिगत विवेकशील नियमन	१०
आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम	१२
वित्तीय क्षेत्र सुधार	१२
नियमन तथा सुपरिवेक्षण	१३
लघुवित्त तथा वित्तीय साक्षरता	१४
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	१५
अनुसूची १ : आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिको लक्ष्य तथा प्रगति विवरण	१७
अनुसूची २ : आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को वित्तीय क्षेत्र, लघुवित्त तथा विदेशी विनिमय सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण	१८
अनुसूची ३ : मौद्रिक सर्वेक्षणको प्रक्षेपण	२६
तालिका सूची	२७

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति

पृष्ठभूमि

१. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा मुलुकको समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वका प्रमुख सूचकहरू नियन्त्रणभिन्न रहे तापनि समग्र आर्थिक गतिविधि अनुकूल रहन सकेन । सीमा नाका अवरोध र आपूर्ति व्यवस्थामा आएको असहजताका कारण पुँजीगत खर्च एवम् निजी क्षेत्रको आर्थिक गतिविधि संकुचित रह्यो । यसका साथै मौसम प्रतिकूल रहेकोले कृषि क्षेत्र समेत अपेक्षित रूपमा विस्तार हुन सकेन । फलस्वरूप, आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा मुलुकको समग्र आर्थिक वृद्धिदर न्यून रहने देखिएको छ ।
२. विश्व बजारमा पेट्रोलियम पदार्थ एवम् धातुजन्य वस्तुको मूल्यमा आएको गिरावट तथा छिमेकी मुलुकहरूमा रहेको न्यून मूल्यवृद्धिको लाभ सीमा नाका अवरोध लगायतका कारण नेपालले लिन सकेन । परिणामस्वरूप, मुद्रास्फीति लक्षित स्तरभन्दा केही माथि रहन गयो ।
३. अपेक्षित रूपमा कर्जाको माग बढ्न नसक्दा समीक्षा वर्षको सुरुदेखि नै बैंकिङ क्षेत्रमा अधिक तरलताको स्थिति रह्यो । तथापि, खुलाबजार कारोबारलाई थप क्रियाशील बनाइएकोले पछिल्लो समयमा अधिक तरलता व्यवस्थापन हुँदै गएको छ । समीक्षा वर्षमा घरजग्गा कारोबारमा केही विस्तार आएको छ भने सेयर बजारमा बहोत्तरीको प्रवृत्ति देखिएको छ ।
४. छिमेकी मुलुक भारत तथा चीनको आर्थिक वृद्धिको अवस्था, विश्वको न्यून आर्थिक वृद्धि, उदीयमान मुलुकहरूको वित्तीय क्षेत्र एवम् संस्थागत निजी क्षेत्रमा देखिएको कमजोरी, मध्यपूर्व एवम् अफ्रिकाबाट सृजित युरोपको आप्रवासी समस्या तथा बेलायतको जनमत संग्रहले युरोपेली युनियनबाट अलग हुन गरेको निर्णय लगायतको अन्तर्राष्ट्रिय पृष्ठभूमि तथा सरकारी वित्त नीति, भूकम्पबाट ध्वस्त संरचनाको पुनर्निर्माण कार्यले थप गति लिनुपर्ने आवश्यकता र विप्रेषण आप्रवाहको घट्दो वृद्धिदर जस्ता आन्तरिक परिदृश्यलाई दृष्टिगत गरी आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको छ ।
५. बैंकले अघिल्लो आर्थिक वर्ष अवलम्बन गरेको मौद्रिक नीतिको सिंहावलोकन र आगामी वर्ष लागू गरिने नीति तथा कार्यक्रमहरूको औचित्य तथा सोको विवेचना सहितको मौद्रिक नीति सम्बन्धी प्रतिवेदन प्रत्येक वर्ष सार्वजनिक जानकारीका लागि प्रकाशन गर्नुपर्ने नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को प्रावधान अनुसार प्रस्तुत मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको छ । सो कानूनी प्रावधान अनुसार आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि सार्वजनिक गर्न थालिएको मौद्रिक नीतिको यो पन्ध्रौं शृङ्खला हो ।
६. मौद्रिक नीति तर्जुमाका क्रममा नेपाल बैंकर्स संघ, डेभलपमेण्ट बैंकर्स एसोसिएशन, वित्त कम्पनी संघ, लघुवित्त बैंकर्स संघ, उद्योग, वाणिज्य संघहरू लगायतका सरोकारवालाहरूबाट प्राप्त सुझावलाई यथासम्भव समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

७. अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषले विश्व अर्थतन्त्रको वृद्धिदर सन् २०१६ मा ३.२ प्रतिशत र सन् २०१७ मा ३.५ प्रतिशत रहने अनुमान गरेको छ । विकसित मुलुकहरूको अर्थतन्त्र सन् २०१६ मा १.९ प्रतिशतले वृद्धि हुने कोषको प्रक्षेपण छ ।
८. विकासशील तथा उदीयमान अर्थतन्त्रहरूको वृद्धिदर सन् २०१६ मा ४.१ प्रतिशत तथा सन् २०१७ मा ४.६ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ । सन् २०१६ मा भारतको अर्थतन्त्र ७.५ प्रतिशत तथा चीनको अर्थतन्त्र ६.५ प्रतिशतले बढ्ने कोषको प्रक्षेपण छ ।
९. पेट्रोलियम पदार्थ, धातु लगायतका वस्तुहरूको मूल्य न्यून स्तरमा रहेकाले उदीयमान तथा विकासशील अर्थतन्त्रको मुद्रास्फीति दर सन् २०१६ मा ४.५ प्रतिशत रहने कोषको प्रक्षेपण छ । सन् २०१६ मा भारतको ५.३ प्रतिशत र चीनको १.८ प्रतिशत मुद्रास्फीति दर रहने प्रक्षेपण छ ।

१०. सन् २००८ को वित्तीय संकटपश्चात् विकसित मुलुकका केन्द्रीय बैंकहरूले अवलम्बन गर्दै आएको मौद्रिक नीतिको गैर-परम्परावादी अडानमा केही परिवर्तन देखिएको छ । अमेरिकी फेडरल रिजर्भले ब्याजदरलाई न्यून सीमामा राख्दै आएकोमा रोजगार बजारमा आएको सुधारसँगै सन् २०१५ डिसेम्बरमा फेडरल फण्ड रेटको टारगेट रेन्जलाई ०.२५ प्रतिशत विन्दुले वृद्धि गरी मौद्रिक नीतिलाई सामान्यीकरण गर्दै लैजाने सङ्केत गरेकोछ । फलस्वरूप, अमेरिकी डलर थप बलियो भई नेपाली रुपैयाँ केही कमजोर बनेको छ ।
११. जापान तथा स्वीट्जरल्याण्ड जस्ता मुलुकहरूले ऋणात्मक ब्याजदर नीति अवलम्बन गरेका छन् भने युरोपेली केन्द्रीय बैंकले ब्याजदरलाई न्यून सीमामा राख्दै आएको छ । पछिल्लो समय भारत तथा चीनले समेत लचिलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गर्दै आएका छन् ।

आर्थिक स्थितिको समीक्षा

१२. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर लक्षित ६ प्रतिशतभन्दा अत्यन्त न्यून ०.६ प्रतिशत (उत्पादकको मूल्यमा) रहने अनुमान छ । मौसमी प्रतिकूलताको कारण कृषि क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर १.३ प्रतिशत, भूकम्पको प्रभाव र सीमा नाका सृजित आपूर्ति व्यवधानका कारण गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ०.६ प्रतिशत रहने अनुमान छ । आर्थिक वर्ष २०७१/७२ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर २.७ प्रतिशत रहेको थियो ।
१३. नेपालको राष्ट्रिय उत्पादन, उपभोग, बचत र लगानीको विश्लेषण गर्दा मिश्रित प्रवृत्ति देखिएको छ । आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उपभोगको अनुपात ९४.७ प्रतिशत र यसको परिणामस्वरूप कुल गार्हस्थ्य बचतको अनुपात ५.३ प्रतिशत रहने देखिन्छ । कुल राष्ट्रिय बचत अनुपात भने ४२.९ प्रतिशत रहने अनुमान छ । विप्रेषण आप्रवाहमा भएको विस्तारका कारण कुल राष्ट्रिय बचत उल्लेख्य रहन गएको हो । कुल स्थिर पुँजी निर्माण अनुपात भने २५ प्रतिशत रहने देखिन्छ । आन्तरिक वित्तीय साधनको उच्च उपलब्धताको तुलनामा न्यून लगानी स्थिति नेपालको केही वर्षयताको प्रवृत्ति हो । फलस्वरूप, नेपालको चालु खाता उल्लेख्य बचतमा रहँदै आएको छ ।
१४. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा वार्षिक औसत मुद्रास्फीति दर ८.५ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण थियो । सीमा नाका सृजित आपूर्ति व्यवधानका कारण चालु आर्थिक वर्षको एघार महिनाको औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति दर ९.९ प्रतिशत रहेको छ । अधिल्लो वर्ष यस्तो मुद्रास्फीति दर ७.२ प्रतिशत रहेको थियो । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७३ जेठ महिनामा उपभोक्ता मुद्रास्फीति दर ११.१ प्रतिशत रहेको छ । यस अवधिमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहको मूल्य वृद्धिदर ११.९ प्रतिशत र गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य वृद्धिदर १०.५ प्रतिशत रहेको छ ।
१५. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ का लागि नेपाल सरकारले रु. ८१९ अर्बको बजेट सार्वजनिक गरेको थियो । यस मध्ये पुँजीगत खर्च रु. २०९ अर्ब र चालु खर्च रु. ४८४ अर्ब रहने अनुमान गरिएकोमा २०७३ असार २४ गतेसम्म नगद प्रवाहमा आधारित पुँजीगत खर्च ३३.२ प्रतिशत र चालु खर्च ६५.१ प्रतिशत भएको छ । २०७३ असार २४ गतेसम्म सरकारको राजस्व संकलन रु. ४३४ अर्ब २७ करोड अर्थात् लक्ष्य रु. ४७५ अर्बको ९१.४ प्रतिशत पुगेको छ । स्रोत परिचालनको तुलनामा सरकारको खर्च न्यून रहेकोले सरकारी ढुकुटीमा रु. १९७ अर्ब ११ करोड नगद मौज्जात कायम रहेको छ ।
१६. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा रु. ८७ अर्ब ७७ करोड आन्तरिक ऋण परिचालन भएको छ भने रु. ५० अर्ब ४० करोड आन्तरिक ऋण भुक्तानीको व्यवस्था छ । यस प्रकार आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा रु. ३७ अर्ब ३७ करोड खुद आन्तरिक ऋण परिचालन हुने देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को आखिरिसम्म सरकारको कुल तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण रु. २३४ अर्ब १५ करोड रहने देखिन्छ ।

१७. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को एघार महिनासम्ममा शोधनान्तर स्थिति रु. १७१ अर्ब १५ करोडले बचतमा छ । आयात संकुचनका कारण शोधनान्तर बचत उल्लेख्य रहेको हो । उच्च शोधनान्तर बचत रहेको परिणामस्वरूप २०७३ जेठ मसान्तमा विदेशी विनिमय संचिति रु. १०२१ अर्ब ७४ करोड पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिमा कम्तीमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्ने लक्ष्य राखिएकोमा विदेशी विनिमय संचिति लक्षित स्तरभन्दा धेरै माथि रहेको छ । चालु आर्थिक वर्षको जेठ महिनासम्मको आयातलाई आधार मान्दा हाल बैकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको विदेशी विनिमय सञ्चिति करिब १६.८ महिनाको वस्तु आयात र करिब १४.३ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त छ ।
१८. शोधनान्तर बचतको मुख्य आधार विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदरमा गिरावट आइरहेको छ । आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को एघार महिनामा अमेरिकी डलरको आधारमा विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर १.७ प्रतिशत रह्यो । विदेशमा कामको खोजीमा जाने नेपालीहरूको संख्यामा आएको गिरावटको प्रभाव आगामी दिनमा विप्रेषण आप्रवाहमा पर्ने देखिन्छ । समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वमा खेलेको भूमिकालाई दृष्टिगत गर्दा विप्रेषण आप्रवाहमा हाल देखिएको सुस्तताले नेपाली अर्थतन्त्रको व्यवस्थापनमा चुनौती थप्ने देखिन्छ ।
१९. २०७२ असार मसान्तको तुलनामा २०७३ असार २९ गते नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ५.६ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको छ । अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ५.३ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको थियो । २०७३ असार २९ गते अमेरिकी डलर एकको विनिमय दर रु. १०७.१३ पुगेको छ । २०७२ असार मसान्तमा उक्त विनिमय दर रु. १०१.१४ रहेको थियो ।

मौद्रिक तथा वित्तीय स्थितिको समीक्षा

मौद्रिक स्थिति

२०. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिले विस्तृत मुद्राप्रदायको वार्षिक वृद्धिदर १८ प्रतिशत हुने प्रक्षेपण गरेको थियो । २०७३ जेठ महिनामा विस्तृत मुद्राप्रदायको वार्षिक विन्दुगत वृद्धिदर १९ प्रतिशत रहेको छ । मौद्रिक क्षेत्रको खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा उल्लेख्य विस्तार आएकोले विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर केही बढी रहेको हो ।
२१. चालु आर्थिक वर्षमा मौद्रिक क्षेत्रबाट प्रवाहित हुने कुल आन्तरिक कर्जा २३.४ प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रक्षेपण रहेको थियो । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७३ जेठ मसान्तमा यस्तो कर्जाको वृद्धिदर १४.४ प्रतिशत रहेको छ । सरकारी ढुकुटीमा नगद मौज्जात उल्लेख्य रहेकोले कुल आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर लक्ष्यभन्दा कम हुन गएको हो ।
२२. निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाह हुने कर्जाको वृद्धिदर २० प्रतिशत प्रक्षेपण गरिएकोमा २०७३ जेठमा सो कर्जाको वार्षिक विन्दुगत वृद्धिदर २०.३ प्रतिशत रहेको छ । सीमा नाका अवरोध हटेपछि निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाहमा केही तीव्रता आएको छ । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७३ जेठमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप १८.५ प्रतिशतले बढेको छ ।

तरलता व्यवस्थापन तथा ब्याजदर

२३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अनिवार्य नगद अनुपात बाहेकको अधिक तरलतालाई विगत केही वर्षदेखि संचालन लक्ष्यको रूपमा लिई मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयन हुँदै आएको छ । यस क्रममा यस बैंकले खुला बजार कारोबार, अनिवार्य नगद अनुपात, बैंक दर र निक्षेप बोलकबोल जस्ता मौद्रिक उपकरणहरूको प्रयोग गर्दै आएको छ ।
२४. तरलता व्यवस्थापन गर्ने, बजार ब्याजदरलाई व्यवस्थित गर्ने तथा मौद्रिक नीतिको कार्यदिशाको संकेत दिने जस्ता बहुउद्देश्यहरू राखी नेपाल राष्ट्र बैंकले खुला बजार कारोबार संचालन गर्दै आएको छ ।

२५. २०७२ साउनदेखि २०७३ असार २९ गतेसम्ममा विभिन्न खुला बजार कारोबार उपकरणहरूमाफर्त्त यस बैंकले रु. ५८८ अर्ब ५९ करोड तरलता प्रशोचन गरेको छ । यसमध्ये, पटक-पटक गरी निक्षेप बोलकबोलमाफर्त्त रु. २९७ अर्ब ५० करोड, रिभर्स रिपोमाफर्त्त रु. २३५ अर्ब ९५ करोड, नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रमाफर्त्त रु. ४६ अर्ब ४ करोड तथा सोभै विक्री बोल-कबोलमाफर्त्त रु. ९ अर्ब १० करोड तरलता प्रशोचन भएको छ ।
२६. विनिमयदर स्थिरता र तरलता व्यवस्थापन राष्ट्र बैंकले विदेशी विनिमय बजारमा गर्ने हस्तक्षेपका प्रमुख उद्देश्यहरू रहँदै आएका छन् । यही क्रममा २०७२ साउनदेखि २०७३ असार २४ गतेसम्ममा यस बैंकले विदेशी विनिमय बजारबाट अमेरिकी डलर ४ अर्ब २६ करोड खुद खरिद गरी रु. ४५० अर्ब ५४ करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह गरेको छ । सोही अवधिमा अमेरिकी डलर ३ अर्ब ४० करोड र युरो १३ करोड ५० लाख विक्री गरी रु. ३७६ अर्ब ३ करोड बराबरको भा.रु. खरिद गरिएको छ ।
२७. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को एघार महिनामा वाणिज्य बैंकहरूले रु. ८६२ अर्ब १७ करोड र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले रु. ९४ अर्ब ७९ करोडको अन्तर-बैंक कारोबार गरेका छन् । समीक्षा अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. ८ अर्ब ५५ करोडको स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका छन् ।
२८. २०७३ जेठ मसान्तमा ९१ दिने ट्रेजरी बिलको भारत औसत ब्याजदर ०.१२ प्रतिशत र वाणिज्य बैंकहरूको भारत औसत अन्तर बैंक ब्याजदर ०.३६ प्रतिशत पुगेको छ । नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रको अङ्कित ब्याजदर ०.९८ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी, २०७२ फागुन मसान्तमा ९० दिने निक्षेप बोलकबोलको भारत औसत ब्याजदर ०.३९ प्रतिशत रहेको थियो ।
२९. नेपालको सेयर बजार परिसूचक- नेप्से सूचकाङ्क २०७२ असार मसान्तको ९६१.२ विन्दुबाट २०७३ असार २९ गते १,६९०.४ विन्दुमा पुगेको छ । पुँजी वृद्धि गर्ने क्रममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले वोनस एवम् हकप्रद सेयर जारी गरेका, २०७२ माघदेखि कागजरहित (डिम्याट) प्रणालीबाट मात्र सेयर कारोबार गर्ने प्रणाली सुरु भएको तथा राजनीतिक संक्रमण अन्त्य हुने अपेक्षा बढ्दै गएकोले नेप्से सूचकाङ्कमा उच्च वृद्धि देखिएको हो ।

वित्तीय राहत तथा सहूलियत

३०. २०७२ वैशाखको विनाशकारी भूकम्प लगत्तै काठमाडौँ उपत्यकामा रु. २५ लाखसम्म र उपत्यका बाहिर रु. १५ लाखसम्म क्षतिग्रस्त आवासीय घर पुनर्निर्माणका लागि यस बैंकले शून्य ब्याजदरमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरेको थियो । सो सुविधालाई थप विस्तार गरी लघुवित्त संस्थाहरूबाट समेत सामूहिक जमानीमा प्रति ग्राहक रु. ३ लाखसम्म यस्तो कर्जा प्रवाह भएमा सो कर्जामा पनि शून्य ब्याजदरमै पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो कर्जामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अधिकतम २ प्रतिशतसम्म मात्र ब्याज लिन सक्ने व्यवस्था यथावत् कायम छ । यस व्यवस्था बमोजिम २०७३ असार ९ गतेसम्ममा रु. ५ करोड ९० लाख पुनरकर्जा उपयोग भएको छ ।
३१. भूकम्प तथा सीमा नाका अवरोध पछिको अवस्थामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट हुने कर्जा प्रवाह नरोकियोस् र आर्थिक गतिविधि चलायमान होस् भन्ने उद्देश्यले यस बैंकले विविध नियामकीय छुट दिएको थियो । यस अन्तर्गत कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई सहज बनाउने, एक वर्षसम्मको अवधि थप गरी कर्जा पुनर्संरचना वा पुनर्तालिकीकरण गर्न सक्ने, ब्याज-आम्दानी लेखाङ्कन गर्ने समयवधि थप गर्ने, उद्योग, व्यापार, शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन र उर्जा लगायतका निर्माणाधीन परियोजनामा कर्जा भुक्तानी ग्रेस अवधि एक वर्ष थप गर्ने तथा आयात कर्जाको समयवधि १२० दिनबाट बढाई १८० दिन पुऱ्याउने विषयहरू समावेश गरिएका थिए ।
३२. भूकम्प र सीमा नाका सृजित असहज आपूर्ति प्रणालीका कारण कृषि, पर्यटन, उद्योग, व्यवसाय लगायत अर्थतन्त्रमा परेको असरलाई न्यूनीकरण गर्दै आर्थिक गतिशिलता बढाउन नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषदबाट

स्वीकृत भएको “आर्थिक पुनरुद्धार कोष (स्थापना र सञ्चालन) कार्यविधि, २०७२” अनुरूप ब्याज अनुदान तथा पुनरकर्जा सुविधाको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यस कोषमा नेपाल सरकारले रु. ५ अर्ब जम्मा गर्ने व्यवस्था भइसकेको र २०७३ जेठ मसान्तसम्ममा ४४ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. २९ अर्ब ५९ करोड जम्मा गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेका छन् ।

३३. यस बैंक अन्तर्गत संचालन हुने गरी स्थापना भएको उक्त पुनरुद्धार कोष रु. १०० अर्बको हुने व्यवस्था गरिएको र २०७२ साउन १ गतेदेखि पुस मसान्तसम्म तोकिएका क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रवाह गरेको रु. १० करोड सम्मको कर्जामा तोकिएका शर्त बमोजिम ४ प्रतिशत ब्याजदरमा र सो भन्दा माथिको कर्जामा २ प्रतिशत ब्याज अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ । साथै, भूकम्प पीडितहरूलाई तोकिएको व्यवसाय संचालन गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ५ प्रतिशतसम्मको ब्याजदरमा कर्जा प्रदान गर्न सक्ने र यसका लागि १.५ प्रतिशतमा उक्त कोषबाट पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने प्रावधान रहेको छ । यस्तो पुनरकर्जा सुविधा रु. ५ करोडसम्मको कर्जामा पुरै र सो भन्दा बढी कर्जा उपयोग गरेको अवस्थामा उक्त बढी कर्जाको २० प्रतिशतसम्ममा प्रदान गरिनेछ ।

वित्तीय कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन स्थिति

३४. वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम रहेको अवस्था छ । निक्षेप परिचालन, वित्तीय प्रगाढता, पहुँच, सचेतना लगायतका वित्तीय सूचकहरू सुधारोन्मुख रहेका छन् । वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्व एवम् सुदृढीकरणका लागि अगाडि बढाइएको कानूनी सुधार, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पुँजी वृद्धि एवम् बासेल-३ जस्ता नियमनकारी व्यवस्थाहरू कार्यान्वयनको क्रममा रहेका छन् ।
३५. वित्तीय क्षेत्रमा यस बैंकले सुरु गरेको नीतिगत व्यवस्थाको परिणामस्वरूप निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह विस्तार हुँदै गएको छ । आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा कुल गार्हस्थ उत्पादनसँग निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कर्जाको अनुपात ३३.४ प्रतिशत र आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा ५३.५ प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०७१/७२ मा सो अनुपात ६४.८ प्रतिशत पुगेको छ । त्यसैगरी, विगत केही वर्षयता यस बैंकले उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाहमा जोड दिँदै आएको कारण कृषि, ऊर्जा, पर्यटन लगायतका क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह विस्तार भएको छ ।
३६. २०७३ जेठ मसान्तसम्ममा “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरू २९, “ख” वर्गका विकास बैंकहरू ६८, “ग” वर्गका वित्त कम्पनीहरू ४४ र “घ” वर्गका लघुवित्त संस्थाहरू ४१ गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुल संख्या १८२ कायम भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो संख्या १९५ रहेको थियो ।
३७. २०७३ जेठ मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको शाखा संख्या १८५१, विकास बैंकहरूको ८४८, वित्त कम्पनीहरूको १९० र लघुवित्त संस्थाहरूको १३३० गरी कुल शाखा संख्या ४२९९ पुगेको छ । २०७३ जेठमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रति शाखाबाट औसतमा करिब ६६४७ जनसंख्याले सेवा प्राप्त गर्न सक्ने देखिन्छ । २०७२ जेठमा जनसंख्या र बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रति शाखाको औसत अनुपात ७२३२ रहेको थियो ।
३८. २०७३ जेठ मसान्तसम्ममा निक्षेप खाता संख्या १ करोड ६६ लाख तथा कर्जा संख्या १० लाख ९५ हजार पुगेको छ । एटीएम मेसिनहरूको संख्या १८५९ रहेको छ ।
३९. २०७३ जेठमा वाणिज्य बैंकहरूको औसत ब्याजदर अन्तर ५.०४ प्रतिशत रहेको छ । यसैगरी, ब्याजदर निर्धारण प्रक्रियालाई पारदर्शी तुल्याउने उद्देश्यले लागू गरिएको वाणिज्य बैंकहरूको औसत आधार ब्याजदर ६.२७ प्रतिशत रहेको छ । २०७२ जेठमा वाणिज्य बैंकहरूको औसत ब्याजदर अन्तर ४.७९ प्रतिशत तथा औसत आधार ब्याजदर ७.६९ प्रतिशत रहेको थियो ।
४०. तोकिएका कृषि व्यवसायको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट ६ प्रतिशतको सहुलियत ब्याजदरमा कर्जा उपलब्ध गराउन कार्यान्वयनमा ल्याइएको “युवाहरूलाई व्यावसायिक कृषि कर्जामा प्रदान गरिने ब्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७१” मा भएको व्यवस्था अन्तर्गत २०७२ चैत मसान्तसम्ममा

- २३४२ जना किसानहरूलाई रु. १ अर्ब ९९ करोड कर्जा प्रवाह भएको छ। यस व्यवस्था अन्तर्गत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. ४ करोड १९ लाख व्याज अनुदान प्राप्त गरेका छन्। आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटले यस्तो सहूलियत कर्जाको व्याजदर ६ प्रतिशतबाट ५ प्रतिशतमा भारेको छ।
४१. काठमाण्डौ उपत्यका लगायत प्रमुख सहरहरू विराटनगर, जनकपुर, वीरगञ्ज, पोखरा, भैरहवा, नेपालगञ्ज र धनगढीमा सार्वजनिक सहरी यातायात सेवा संचालन गर्ने संगठित संस्थालाई प्रदान गरिने कर्जालाई समेत उत्पादनशील क्षेत्रमा गणना गर्ने गरिएको व्यवस्था अन्तर्गत २०७३ वैशाख मसान्तसम्म रु. २ अर्ब ४५ करोड कर्जा प्रवाह भएको छ।
४२. तोकिएका उत्पादनमूलक क्षेत्रहरू कृषि, ऊर्जा, पर्यटन क्षेत्र र घरेलु तथा साना उद्योगमा प्रवाहित कर्जा कुल कर्जाको न्यूनतम २० प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था अन्तर्गत वाणिज्य बैंकहरूले २०७३ जेठ मसान्तसम्ममा १६.८ प्रतिशत कर्जा लगानी गरेका छन्। २०७२ असारमा वाणिज्य बैंकहरूले उक्त क्षेत्रमा १५.७ प्रतिशत कर्जा प्रवाह गरेका थिए।
४३. २०७३ जेठ मसान्तसम्ममा रु. ६ अर्ब २२ करोडको साधारण पुनरकर्जा तथा रु. १ अर्ब ३० करोडको निर्यात पुनरकर्जा उपयोग भएको छ।
४४. रु. २ लाखसम्मको बैंक निक्षेपलाई सुरक्षण गर्ने व्यवस्था अनुरूप २०७३ जेठ मसान्तसम्ममा १५० बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको जम्मा रु. ३१८ अर्ब ३६ करोड निक्षेपको सुरक्षण गरिएको छ। कर्जा सुरक्षण व्यवस्था अन्तर्गत साना तथा विपन्न क्षेत्र सुरक्षण कार्यक्रमतर्फ रु. २ अर्ब ४१ करोड एवम् साना तथा मझौला व्यवसाय कार्यक्रमतर्फ रु. ५२ करोड गरी जम्मा रु. २ अर्ब ९३ करोड कर्जा सुरक्षण भएको छ।
४५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निष्क्रिय कर्जाको अनुपातमा केही सुधार देखिएको छ। २०७२ जेठमा ३.४ प्रतिशत रहेको उक्त अनुपात २०७३ जेठमा घटेर २.७५ प्रतिशत कायम भएको छ। त्यसैगरी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा/पुँजी-निक्षेप अनुपात २०७२ जेठमा ७४.२ प्रतिशत रहेकोमा २०७३ जेठमा ७६.३ प्रतिशत कायम भएको छ।
४६. बैंक तथा वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी विनियमावली, २०६८ तथा बैंक तथा वित्तीय संस्था प्राप्ति (एक्विजिसन) सम्बन्धी विनियमावली, २०७० जारी भएपश्चात् २०७३ जेठ मसान्तसम्ममा ९६ वटा इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभिएर ३५ वटा संस्था कायम भएका छन्। त्यसैगरी, प्राप्ति प्रक्रियामा सामेल भई हालसम्म १ वाणिज्य बैंकले २ वित्त कम्पनी र १ विकास बैंकले अर्को १ विकास बैंकलाई प्राप्ति गरिसकेका छन्।
४७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी २०७३ जेठमा रु. १६२ अर्ब २६ करोड पुगेको छ। २०७२ असार मसान्तमा यी संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी रु. १४१ अर्ब ६० करोड रहेको थियो। आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी वृद्धि गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेपश्चात् यी संस्थाहरूले मर्जर/एक्विजिशन, बोनस सेयर, हकप्रद एवम् थप सेयर जारी गरी पुँजी वृद्धि गर्ने कार्य अगाडि बढाएका छन्।

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीतिको स्वरूप

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

४८. राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य र नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटले अवलम्बन गरेका उद्देश्य तथा प्राथमिकतासँग तादात्म्य कायम गर्दै प्रस्तुत मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गरी तदनुसृत उपकरणको व्यवस्था गरिएको छ।

४९. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेट कार्यान्वयनबाट लक्षित आर्थिक वृद्धि तथा विकास हासिल गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ । बजेट कार्यान्वयनबाट समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न सहज हुने गरी मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गरिएको छ ।
५०. उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा भूकम्पबाट प्रभावित अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान कार्य अगाडि बढाउने क्रममा माग पक्षबाट मुद्रास्फीतिमा चाप पर्न नदिन मौद्रिक योगाङ्कहरूलाई वाञ्छित सीमाभित्र राख्ने गरी मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा निर्धारण गरिएको छ ।
५१. वित्तीय बजारमा देखिने उतार चढावलाई सम्बोधन गर्ने उपायको रूपमा अल्पकालीन ब्याजदरलाई वाञ्छित स्तरमा राख्ने मौद्रिक कार्यदिशाको लक्ष्य रहेको छ ।
५२. विप्रेषण आप्रवाहमा हाल देखिएको घट्दो वृद्धिदर र आयातमा आउन सक्ने बढोत्तरीका कारण बाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा पर्न सक्ने जोखिम न्यूनीकरणलाई पनि मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गर्दा ध्यान दिइएको छ ।
५३. घरजग्गा एवम् सेयर कारोबार लगायतका क्षेत्रमा हुने कर्जा विस्तारका कारण समग्र वित्तीय स्थायित्वमा पर्न सक्ने संभावित असरप्रति सजग रहँदै बढीभन्दा बढी वित्तीय साधन कृषि, ऊर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योग लगायतका उत्पादनशील क्षेत्र एवम् विपन्न वर्गमा प्रवाह हुने गरी मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गरिएको छ ।
५४. वित्तीय साक्षरता र वित्तीय पहुँच विस्तारका माध्यमबाट वित्तीय समावेशीकरणमा जोड दिनेतर्फ समेत मौद्रिक नीति अभिमुख रहेको छ ।

आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य

५५. मूल्य स्थिरता मौद्रिक नीतिको प्राथमिक लक्ष्यको रूपमा रहेको सन्दर्भमा आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटमा उल्लेख भए बमोजिम उपभोक्ता मुद्रास्फीति दरलाई ७.५ प्रतिशतको सीमाभित्र राखिनेछ । मुद्रास्फीतिलाई वाञ्छित सीमाभित्र कायम गर्न मौद्रिक उपकरण प्रयोग गर्दा अन्य मुलुकहरूको मुद्रास्फीति, अन्तर्राष्ट्रिय वस्तुहरूको मूल्य स्थिति, विनिमयदर एवम् आपूर्तिजन्य व्यवस्थाहरूको अनुगमन तथा विश्लेषण गरिनेछ । आपूर्तिजन्य कारणले मुद्रास्फीतिमा चाप पर्न नदिन संवेदनशील वस्तुको बफर स्टक कायम हुने, त्यस्ता वस्तुको आयात बढाउने र कालोबजारी तथा संचयखोरी माथि आवश्यक कारवाही हुने विश्वासका आधारमा लक्षित मुद्रास्फीति हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ ।
५६. मौद्रिक तथा बाह्य क्षेत्र व्यवस्थापनमार्फत् कम्तीमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम राखिनेछ । सो लक्ष्य कायम गर्न वैदेशिक सहयोग र विप्रेषण आप्रवाहको स्थितिलाई निरन्तर अनुगमन गरिनेछ । आवश्यक परे मौद्रिक उपकरणको प्रयोग गरिनेछ ।
५७. नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्यमा उल्लिखित ६.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी आवश्यक तरलताको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
५८. मौद्रिक नीतिको अंकुशको रूपमा विद्यमान स्थिर विनिमय दर पद्धतिलाई निरन्तरता दिँदै आर्थिक वृद्धिदर, मूल्य स्थिति र बाह्य क्षेत्रको परिदृश्यका आधारमा मौद्रिक व्यवस्थापन गरिनेछ ।
५९. मौद्रिक नीतिको अन्तरिम लक्ष्यको रूपमा रहेको विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदरलाई १७ प्रतिशतमा सीमित गरिनेछ । तरलता ओभरह्याङ्कको स्थिति रहेकोले लक्षित आर्थिक वृद्धि, मुद्रास्फीति र आयलोचनशीलताले माग्नेभन्दा विस्तृत मुद्राप्रदायको लक्ष्य कम निर्धारण गरिएको हो । यो मात्राको मौद्रिक वृद्धिले तोकिएका लक्ष्य प्राप्त गर्न र समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न मद्दत मिल्ने विश्वास गरिएको छ ।

६०. कर्जा योगाङ्कहरूमध्ये आन्तरिक कर्जा विस्तार लक्ष्य २५ प्रतिशत कायम गरिएको छ । नेपाल सरकारको बजेटसँग तादात्म्य हुने गरी आन्तरिक कर्जा वृद्धिको लक्ष्य निर्धारण गरिएको हो ।
६१. कर्जा संरचनाको महत्वपूर्ण अंगको रूपमा रहेको निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा २० प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रक्षेपण छ ।

मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्य तथा उपकरण

६२. वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीलाई मौद्रिक नीति सञ्चालनका लागि काउन्टर पार्टी र यी संस्थाहरूले यस बैंकमा राख्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपात बाहेकको अधिक तरलतालाई सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा लिने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । अल्पकालीन ब्याजदरमा आउने उतार चढावलाई न्यूनीकरण गर्दै ब्याजदर स्थायित्व कायम गर्ने र मौद्रिक व्यवस्थापनलाई आधुनिकीकरण गर्ने उद्देश्यले ब्याजदर करिडोरलाई क्रमशः लागू गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
६३. मौद्रिक नीतिको कार्यदिशाका आधारमा तय गरिएका आर्थिक र मौद्रिक लक्ष्य हासिल हुने गरी मौद्रिक व्यवस्थापन गरिनेछ ।
६४. दुई हप्ता अवधिको बजारमा आधारित पूर्व निर्धारित रिपो रेटलाई नीतिगत दरको रूपमा लिइनेछ । खुला बजार कारोबार समितिले दुई कार्य दिन अगाडिको भारित औसत अन्तरबैंक दरमा २०० बेसिस प्वाइन्ट थपी रिपो रेट निर्धारण गर्नेछ । सो दरमा तोकिएका काउन्टरपार्टीहरूलाई घोषित रकममा बोलकबोल गर्न आह्वान गरिनेछ, र आवश्यक परे समानुपातिक ढंगले रिपो बोलकबोलको बाँडफाँड (Allotment) गरिनेछ ।
६५. बजारमा आधारित पूर्व निर्धारित ब्याजदरमा दुईहप्ते निक्षेप संकलन बोलकबोलमार्फत् तरलता प्रशोचन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । खुला बजार कारोबार समितिले दुई कार्य दिन अगाडिको भारित औसत अन्तरबैंक दरमा १० आधार विन्दु (बेसिस प्वाइन्ट) ले घटाई निक्षेप संकलन दर निर्धारण गर्नेछ । काउन्टरपार्टीहरूलाई रकममा बोलकबोल गर्न आह्वान गरिनेछ । बोलकबोलको बाँडफाँड आवश्यक परे समानुपातिक विधि मार्फत् गरिनेछ ।
६६. मौद्रिक नीतिका उद्देश्य र तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाले निर्धारण गरेको तरलता परिमाणलाई आधार बनाई खुला बजार कारोबार समितिले आवश्यकता अनुसार दुई हप्ता अवधिको निक्षेप संकलन बोलकबोलको लागि आह्वान गर्नेछ ।
६७. ब्याजदर करिडोरको माथिल्लो सीमा (Upper bound) को काम स्थायी तरलता सुविधाको दरले र तल्लो सीमा (Lower bound) को काम दुई हप्ता अवधिको निक्षेप संकलनको ब्याजदरले गर्नेछ । स्थायी तरलता सुविधा काउन्टरपार्टीहरूलाई साविक बमोजिम धितोयुक्त ५ दिनसम्मको तरलता प्रदान गर्ने द्वारको रूपमा रहनेछ । अन्तरबैंक ब्याजदर र दुई हप्ता अवधिको रिपो रेट ब्याजदर करिडोरभित्र रहने छन् ।
६८. लक्षित अन्तरबैंक ब्याजदर करिडोरको तल्लो वा माथिल्लो कुन सीमामा रहन्छ, सोको अनुभवको आधारमा यसप्रकार व्यवस्था गरिएको ब्याजदर करिडोर पद्धतिमा क्रमशः सुधार गर्दै लगिनेछ ।
६९. खुला बजार कारोबार विनियमावली, २०७१ मा व्यवस्था गरिएका धितोमा आधारित सोभै बिक्री, खरिद, रिपो र रिभर्स रिपो बोलेकबोल जस्ता खुला बजार उपकरणहरूको साविककै व्यवस्था बमोजिम आवश्यकतानुसार तरलता व्यवस्थापनका लागि प्रयोग गरिनेछ ।
७०. खुला बजार कारोबार विनियमावली, २०७१ मा व्यवस्था भए बमोजिम निक्षेप संकलन बोलकबोल बहुब्याजदरमा र नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र बोलकबोल एकल ब्याजदरमा निष्काशन गरिने पद्धतिलाई यथावत कायम गरिएको छ ।

७१. अनिवार्य नगद अनुपात यथावत् कायम गरिएको छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको यस बैंकमा रहेको मौज्जातलाई अनिवार्य नगद अनुपात गणना प्रयोजनका लागि लिइने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
७२. अनिवार्य नगद मौज्जात कायम गर्ने अवधिलाई साविक एक हप्ताबाट दुई हप्ता गरिएको छ । यस्तो मौज्जात दैनिक रूपमा ७० प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । ठीक दुई हप्ता अगाडिको एक हप्ताको औसत स्वदेशी निक्षेपको आधारमा मौज्जात अनुपात गणना गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
७३. बैंकिङ्ग क्षेत्रको अधिक तरलताको मापन तथा प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनालाई प्रयोग गर्दै आएको छ । विद्यमान तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनालाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरिनेछ ।
७४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कायम गर्नुपर्ने वैधानिक तरलता अनुपात यथावत् कायम गरिएको छ ।
७५. अन्तिम ऋणदाता सुविधा तथा सुरक्षणपत्रहरूको डिष्काउण्ट गर्ने प्रयोजनको लागि लागू हुने बैंकदरलाई ७ प्रतिशत यथावत् कायम गरिएको छ ।
७६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले भूकम्प पीडितहरूलाई घर निर्माणका लागि २ प्रतिशतसम्मको ब्याजदरमा कर्जा उपलब्ध गराउनु पर्ने र त्यस्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकले शून्य ब्याजदरमा पुनरकर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
७७. केरा लगायतका फलफूल खेती, तरकारी खेती, पशुपंक्षी एवम् मत्स्यपालन लगायतका व्यावसायिक कृषि, जलविद्युत र तोकिएका अन्य उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह विस्तार गरी समग्र आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले यस बैंकले प्रदान गर्दै आएको साधारण पुनरकर्जा दरलाई ४ प्रतिशतमा यथावत् कायम गरिएको छ । साथै, अष्ट्रिच पालन, अलैंची खेती र मौरी पालन गरी निर्यात गरेमा निर्यात बराबरको रकममा विद्यमान प्रक्रिया अनुसार १ प्रतिशत ब्याजदरमा विशेष पुनरकर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
७८. यस बैंकले रुग्ण उद्योग, घरेलु तथा साना उद्योग, वैदेशिक रोजगारी, दलित, जनजाति, उत्पीडित, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, विपन्न वर्ग तथा समुदायका व्यक्तिद्वारा संचालित साना व्यवसाय आदिलाई प्रवर्द्धन गर्न र निर्यातलाई प्रोत्साहन गर्न १ प्रतिशतमा प्रदान गर्दै आएको विशेष पुनरकर्जा र विदेशी मुद्रामा निर्यात प्रोत्साहित गर्न लिबोरमा ०.२५ विन्दु थप गरी हुने ब्याजदरमा दिइने निर्यात पुनरकर्जा दरलाई पनि यथावत् राखिएको छ ।
७९. वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो कुल कर्जाको २० प्रतिशत तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । यसमध्ये कृषि तथा ऊर्जा क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जाको न्यूनतम सीमा हालको १२ प्रतिशतबाट २०७४ असार मसान्तसम्ममा १५ प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । त्यसैगरी, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा क्रमशः १५ प्रतिशत र १० प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
८०. तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा न्यूनतम कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने गरी हाल कायम रहेको व्यवस्था अनुरूप कर्जा प्रवाह नगरेमा २०७४ असार मसान्तदेखि त्यस्तो नपुग रकममा बैंक दरमा हर्जाना लगाइनेछ ।
८१. पर्यटकीय संभावना रहेका तर तुलनात्मक रूपमा विकास हुन नसकेका पर्यटकीय गन्तव्य पाथिभरा, माइपोखरी, हलेसी, लाडटाड, स्वर्गद्वारी, माथिल्लो मुस्ताड, गढीमाई, जनकपुरधाम, रारा तथा खप्तड क्षेत्रमा सुविधा सम्पन्न स्तरीय होटल स्थापना गर्न साधारण पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
८२. उच्च गरिवी रहेका बाजुरा, कालिकोट, बझाङ, हुम्ला, दार्चुला, जुम्ला, डोटी, अछाम, मुगु र बैतडी गरी १० जिल्लाहरू तथा गरिवीको गहनता तुलनात्मक रूपमा बढी भएका पर्सा, बारा, रौतहट, सर्लाही,

महोत्तरी, धनुषा, सिराहा र सप्तरीका दक्षिणी सीमावर्ती ११४ वटा गाउँ विकास समिति र ४ वटा नगरपालिकाहरूमा कृषि तथा साना व्यवसायमा आधारित आयमूलक क्रियाकलापलाई प्रोत्साहित गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकबाट १ प्रतिशत ब्याजदरमा विशेष पुनर्रकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।

८३. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटमा उल्लेख भए बमोजिम युवा तथा साना व्यवसायीहरूलाई तोकिएका व्यावसायिक कृषिमा प्रवाह हुने कर्जामा ५ प्रतिशतका दरले ब्याज अनुदान उपलब्ध गराउने तथा सो क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह गरिने कर्जालाई सरल बनाउन “युवाहरूलाई व्यावसायिक कृषि कर्जामा प्रदान गरिने ब्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७१” मा आवश्यक संशोधन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८४. हालसम्म बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको लक्षित वर्गमा नपरेका र आर्थिक रूपमा विपन्न वर्गभन्दा माथि रहेकाहरू (Missing Middle) लाई कर्जा प्राप्त गर्न सहज होस् भन्ने उद्देश्यले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका साना तथा मझौला व्यवसाय डेस्क (SME Desk) लाई थप प्रभावकारी बनाउन अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८५. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटमा उल्लेख भए अनुसार उद्यमशील युवाहरूलाई लगानीको बीउपुँजी (Seed Capital) उपलब्ध गराउने उद्देश्यले स्थापना हुने च्यालेन्ज फण्डको सुविधा प्राप्त गर्ने युवाहरूलाई आवश्यक हुने थप वित्तीय साधन उपलब्ध गराउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । यस्तो कर्जा उत्पादनशील कर्जा तथा विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८६. वाणिज्य बैंकहरूले विपन्न वर्गमा लगानी गर्नुपर्ने ५ प्रतिशतको कर्जा अनुपातलाई यथावत् राखी यस अन्तर्गत न्यूनतम २ प्रतिशत कर्जा प्रत्यक्ष रूपमा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले लगानी गर्नुपर्ने विपन्न वर्ग कर्जा अनुपातलाई यथावत् कायम राखिएको छ ।
८७. व्यावसायिक कृषि परियोजनाको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह गरिने रु. १० लाखसम्मको परियोजना कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८८. मौद्रिक नीति तर्जुमा तथा सोको कार्यान्वयनलाई थप व्यवस्थित एवम् प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले मौद्रिक नीति तर्जुमा कार्यविधि, २०७३ तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । उक्त कार्यविधिमा व्यवस्था भए बमोजिम मौद्रिक नीतिमा उल्लिखित व्यवस्थाहरूको प्रगतिका सम्बन्धमा त्रैमासिक समीक्षा गरिनेछ ।

समष्टिगत विवेकशील नियमन

८९. यस बैंकले वित्तीय स्थायित्व तथा उच्च आर्थिक वृद्धिदर सहजीकरणका लागि उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा विस्तार र मूल्य स्थिरता जस्ता आर्थिक उद्देश्यहरू हासिल गर्न मौद्रिक नीतिका अतिरिक्त समष्टिगत विवेकशील नियमन लागू गर्दै आएको छ ।
९०. वाणिज्य बैंकहरूले विवेकशील नियमन अन्तर्गत २०७३ साउनदेखि बासेल-३ मा आधारित न्यूनतम कमन इक्विटि टियर १ पुँजी अनुपात ४.५ प्रतिशत कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
९१. बैंकहरूको जोखिम वहन गर्नसक्ने क्षमता वृद्धि गरी पुँजीगत आधारलाई बलियो बनाई राख्न प्राथमिक पुँजी अन्तर्गतका औजारहरू गणना गर्ने गरी कुल जोखिम भारित सम्पत्तिको २.५ प्रतिशत विन्दुले हुने पुँजी क्यापिटल कन्जरभेसन बफर कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ । यस्तो बफर तोकिए बमोजिम कायम गर्न नसक्ने बैंकहरूले नाफाको रकम मध्येबाट पुँजीका लागि संचित गरेर मात्र वितरण गर्न सक्ने व्यवस्था कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
९२. समष्टिगत आर्थिक चरहरूमा भएको उतार चढाव र अर्थतन्त्रको चक्रीय प्रभावको कारण वित्तीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने असरलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि कुल जोखिम भारित सम्पत्तिको अधिकतम २.५ प्रतिशत

विन्दुसम्मको अतिरिक्त काउन्टर साइकलिकल बफर (Counter Cyclical Buffer) २०७४ असार भित्र कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

९३. राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरूमा हाल रहेको समानान्तर पुँजी गणना विधि हटाई बासेल-२ पूर्ण रूपमा लागू गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । साथै, राष्ट्रिय स्तरका वित्त कम्पनीहरूमा समेत समानान्तर रूपमा बासेल-२ बमोजिम पुँजी गणना गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
९४. वाणिज्य बैंकहरूका लागि बासेल-३ मा आधारित तरलता अनुगमन पद्धति लागू गर्नुका साथै तरलताका आधारमा समेत शीघ्र सुधारात्मक कारवाही लागू गरिनेछ ।
९५. कर्जा नोक्सानी व्यवस्था अन्तर्गत डाइनामिक प्रोभिजनिङको प्रतिचक्र सम्बन्धी उद्देश्यलाई ध्यानमा राखी कन्जरभेसन बफर, काउन्टर साइकलिकल बफर जस्ता प्रावधानका अतिरिक्त कर्जा जोखिमबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा पर्न सक्ने नोक्सानीका लागि समयमै तयार रहन सुक्ष्म निगरानी जस्ता कर्जा नोक्सानी व्यवस्थालाई अझ मजबुत र जोखिममा आधारित बनाउँदै लगिनेछ ।
९६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कायम गर्नुपर्ने ८० प्रतिशत कर्जा/पुँजी-निक्षेप अनुपातको व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
९७. वाणिज्य बैंकहरूले २०७३ साउनदेखि लागू हुने गरी त्रैमासिक रूपमा ४ प्रतिशत लिभरेज अनुपात कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । २०७५ साउनदेखि यस अनुपातमा बासेल कमिटिको मार्गदर्शनका आधारमा पुनरावलोकन गरिनेछ ।
९८. वाणिज्य बैंकहरूले कुल निक्षेपमा संस्थागत निक्षेपको अंश साविकको ६० प्रतिशतबाट घटाई ५० प्रतिशतको सीमाभित्र राख्नुपर्ने र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो कुल निक्षेप दायित्वको बढीमा एक तिहाईसम्म सापटी लिन सक्ने व्यवस्था रहेकोमा सोको बढीमा एक चौथाईसम्म सापटी लिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । विकास बैंकहरूले प्राथमिक पुँजीको २० गुणासम्म र वित्त कम्पनीहरूले १५ गुणासम्म मात्र वित्तीय स्रोत संकलन गर्न सक्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
९९. घरजग्गा क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जा जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायको रूपमा लागू गरिएको २५ प्रतिशतको रियल स्टेट कर्जा सीमा अनुपातलाई निरन्तरता दिइएको छ ।
१००. एउटै ग्राहक, फर्म, कम्पनी/समूहलाई कोष तथा गैर-कोषमा आधारित सुविधाहरू आफ्नो प्राथमिक पुँजीको बढीमा २५ प्रतिशतसम्म मात्र कर्जा प्रवाह गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
१०१. उत्पादनमूलक उद्योगहरूमा प्रवाह हुने कर्जाको एकल ग्राहक कर्जा सीमा अनुपात ३० प्रतिशतलाई यथावत् कायम गरिएको छ ।
१०२. जलविद्युत् परियोजना, विद्युत प्रसारण लाइन र केबुलकार निर्माण परियोजनामा आफ्नो प्राथमिक पुँजीको बढीमा ५० प्रतिशतसम्म कर्जा प्रवाह गर्न पाउने सीमालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
१०३. कुनै एक क्षेत्रमा आफ्नो लगानीमा रहेको कर्जा सापटको बढीमा ४० प्रतिशतसम्म कर्जा प्रवाह गर्न पाउने व्यवस्थालाई यथावत् कायम गरिएको छ ।
१०४. सेयरको धितोमा प्रवाह हुने मार्जिन प्रकृतिको कर्जाको सुरक्षण वापत सेयरको मूल्याङ्कन गर्दा पछिल्लो १८० दिनको अन्तिम मूल्यको औसत मूल्य वा सेयरको प्रचलित बजार मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ, सोको बढीमा ५० प्रतिशत रकमसम्म मात्र कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
१०५. सेयरको धितोमा जाने कर्जा बढीमा आफ्नो प्राथमिक पुँजी बराबरको रकमसम्म मात्र प्रवाह गर्न पाउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । साथै, एउटा सूचीकृत कम्पनीको सेयरको हकमा आफ्नो प्राथमिक पुँजीको बढीमा २० प्रतिशतसम्म मात्र कर्जा प्रवाह गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

१०६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको १ प्रतिशतभन्दा बढी संस्थापक सेयर धारण गरेका संस्थापक सेयरधनीहरूले आफुले धारण गरेको संस्थापक सेयरमध्ये ५० प्रतिशतभन्दा बढी सेयर धितो राखी कर्जा लिन नपाउने व्यवस्था यथावत् कायम राखिएको छ ।
१०७. सेयरको धितोमा कर्जा प्रवाह गर्ने प्रयोजनको लागि संस्थापक सेयरको मूल्याङ्कन गर्दा साधारण सेयरको पछिल्लो १८० दिनको औसत मूल्यको बढीमा ५० प्रतिशत वा संस्थापक सेयरको अन्तिम कारोबारको मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ, सोको आधारमा कायम गर्नुपर्ने र यसरी कायम गरिएको मूल्यको बढीमा ५० प्रतिशत रकमसम्म मात्र कर्जा दिन सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।
१०८. रियल स्टेट कर्जा र त्यसको सुरक्षणवीचको अनुपात (एलटीभी रेसियो) हालको ६० प्रतिशतबाट बढीमा ५० प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । आवासीय रियल स्टेट कर्जाको हकमा यस्तो अनुपात ६० प्रतिशतसम्म रहने व्यवस्था गरिएको छ ।
१०९. रु. ५० करोड वा सोभन्दा बढीको बहु-बैंकिङ्ग कर्जा उपयोग गर्ने ऋणीहरूको कर्जालाई सहवित्तीयकरण कर्जामा परिणत गर्नुपर्ने सीमा वृद्धि गरी रु. १ अर्ब कायम गरिएको छ ।

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम

वित्तीय क्षेत्र सुधार

११०. नेपालले वि.सं. २०४२ देखि पहिलो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम प्रारम्भ गरेको हो । चालीसको दशकमा गरिएको पहिलो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम निजी क्षेत्रको लागि वित्तीय क्षेत्र खुला गर्ने र बजारलाई ब्याजदर तथा पोर्टफोलियो निर्धारण गर्न स्वतन्त्रता प्रदान गरी वित्तीय नियमन खुकुलो पार्नेतर्फ केन्द्रित थियो । यसको प्रमुख उद्देश्य वित्तीय क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धाको वातावरण सिर्जना गर्ने थियो ।
१११. वि.सं. २०५० को दशकको मध्यतिर शुरु गरिएको दोस्रो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम नेपाल राष्ट्र बैंकको पुनर्संरचना, सरकारी स्वामित्वका बैंकहरूको संरचनागत सुधार र वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्नेतर्फ केन्द्रित रहेको थियो ।
११२. कानूनी सुधार, वित्तीय पूर्वाधार विकास, विवेकशील नियमनको प्रयोग, पुँजी वृद्धि र गाभ्ने-गाभिने तथा प्राप्त गर्ने कार्यको प्रोत्साहन जस्ता दोस्रो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमहरू रहँदै आएका छन् । संस्थागत सुशासनको विकास र सुदृढीकरण दोस्रो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ ।
११३. दोस्रो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तिम चरणमा रहेको सन्दर्भमा तेस्रो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमका लागि आवश्यक आधार तय गर्नुपर्ने देखिएको छ । पहिलो र दोस्रो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमका उपलब्धिहरूलाई जगेर्ना गर्दै नेपालको बदलिँदो आर्थिक संरचनामा वित्तीय समावेशता सहितको वित्तीय संरचना निर्माणमा तेस्रो चरणको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम केन्द्रित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
११४. वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति स्वीकृत भएपश्चात् उक्त रणनीतिमा उल्लिखित कार्यक्रमहरू चरणबद्ध रूपमा कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
११५. बैंक तथा वित्तीय संस्था लगायतका सूचक संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धिकरण एवम् निवारण सम्बन्धी तयार गर्नुपर्ने विवरण तथा प्रतिवेदन आवश्यक सफ्टवेयर निर्माण गरी विद्युतीय माध्यमबाट पठाउनुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
११६. सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण तथा आतंककारी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी नियन्त्रण सम्बन्धी नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणका कार्यहरूलाई थप प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउन राष्ट्रिय जोखिम

मूल्याङ्कन प्रतिवेदनलाई समेत आधार मानी जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण प्रणाली क्रमिक रूपमा लागू गरिनेछ ।

नियमन तथा सुपरिवेक्षण

११७. वित्तीय क्षेत्रलाई थप प्रतिस्पर्धी, समावेशी र सुदृढ बनाउन वित्तीय क्षेत्र सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरिएका छन् । वित्तीय क्षेत्रका लागि घोषित नीति तथा कार्यक्रमको माध्यमबाट समाजका सबै वर्गले वित्तीय विकासको न्यायोचित प्रतिफल पाउनु भन्ने लक्ष्य एकातिर राखिएको छ भने अर्कोतर्फ वित्तीय क्षेत्रलाई स्वनियमन र बजार अनुगमनमार्फत् थप जिम्मेवार हुन समेत प्रोत्साहित गरिएको छ ।
११८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले महानगरपालिका तथा उप-महानगरपालिका क्षेत्रभित्र र नगरपालिकाका सदरमुकाम बाहेकका स्थानहरूमा शाखा खोल्न यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनु नपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, २०७२ वैशाखको भूकम्पबाट अति प्रभावित काठमाण्डौ उपत्यका बाहेकका जिल्लाहरूमा रहेका इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाका शाखा स्वीकृत स्थानमा रहन असुविधा हुन गएमा सोही जिल्लाको अन्य उपयुक्त स्थानमा त्यस्तो शाखा स्थानान्तरण गर्न यस बैंकको स्वीकृति लिनु नपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । तर त्यस्तो शाखा खोलेपश्चात् तथा स्थानान्तरण गरेपश्चात् यस बैंकलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।
११९. दुर्गम तथा ग्रामीण भेगमा रहेका सर्वसाधारणको वित्तीय सेवामा पहुँच पुगोस् भन्ने हेतुले इ-म्यापिङ्गका आधारमा तय गरिएका वित्तीय पहुँच कम भएका जिल्लाहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अनिवार्य रूपमा शाखा खोल्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१२०. द्वन्द्वकालमा विस्थापित भएका बैंकहरूका शाखाको पुनर्स्थापनालाई प्रभावकारी बनाइनेछ । यस क्रममा निजी क्षेत्रका बैंकहरूलाई समेत त्यस्ता स्थानमा शाखा खोल्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
१२१. पूर्वाधारका क्षेत्रमा लगानी गर्न निजी क्षेत्र समेतको सहभागितामा पूर्वाधार विकास बैंक स्थापना गर्ने कार्य अगाडि बढाइने छ ।
१२२. समग्र बैंकिङ्ग प्रणालीको संस्थागत सुशासन एवम् जोखिम व्यवस्थापनको गुणस्तर सुधार गर्नका लागि पारदर्शिता, खुलासा, स्वार्थको द्वन्द्व, अनुपालना लगायतका विषयमा अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यास समेटी बैंक तथा वित्तीय संस्थाका सञ्चालकहरूलाई अभिमुखीकरण गर्न “सञ्चालक शिक्षा कार्यक्रम” सञ्चालन गरिनेछ ।
१२३. वाणिज्य बैंकहरूमा नेपाल फाइनान्सियल रिपोर्टिङ्ग स्ट्याण्डर्ड (NFRS) लागू गर्ने प्रयोजनका लागि मार्गदर्शन जारी गरिएको छ । उक्त मार्गदर्शन बमोजिम वाणिज्य बैंकहरूले तयार गर्नुपर्ने वित्तीय विवरणहरूको ढाँचा सम्बन्धी मस्यौदा समेत तयार भई एनएफआरएस कार्यान्वयन गर्ने क्रममा विद्यमान निर्देशनमा गर्नुपर्ने संशोधनहरूको पहिचान गरी नयाँ मार्गदर्शन जारी गरिनेछ । एनएफआरएसलाई अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा समेत लागू गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१२४. सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंक खातामार्फत् उपलब्ध गराउन तथा सबै नेपालीको बैंक खाता अभियान सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१२५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले संस्थागत उत्तरदायित्व सम्बन्धी कार्यमा थप क्रियाशील हुन आफ्नो मुनाफाको कम्तीमा १ प्रतिशत रकम छुट्टयाउनु पर्ने व्यवस्था गरिनेछ । त्यसैगरी, आफ्नो जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धिका लागि कुल कर्मचारी खर्चको न्यूनतम ३ प्रतिशत रकम तालिम तथा वृत्ति विकासमा खर्च गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
१२६. नगद कारोबारबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न रु. ५० लाखभन्दा बढीको कारोबार अनिवार्य रूपमा चेकमार्फत् गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा उक्त सीमालाई घटाई रु. ३० लाख कायम गरिएको छ ।

१२७. “राष्ट्रऋण मार्गदर्शन, २०६०” मा आवश्यक परिमार्जन गरिनेछ । साथै, सरकारी ऋणपत्रहरूको प्रमाणपत्रलाई अभौतिकीकरण गरी भुक्तानी व्यवस्थालाई सरलीकृत गर्नका लागि नयाँ सफ्टवेयर प्रयोगमा ल्याइनेछ ।
१२८. नेपालको विद्यमान भुक्तानी प्रणालीलाई आधुनिकीकरण र व्यवस्थित गर्न साभेदार संस्थाहरूको समन्वयमा रियल टाइम ग्रस सेटलमेन्ट सिस्टम, सेन्ट्रल सेक्युरिटीज डिपोजिटरी तथा नेशनल पेमेन्ट स्वीच/गेटवे जस्ता विषयहरूमा अध्ययन गरिनेछ ।

लघुवित्त तथा वित्तीय साक्षरता

१२९. लघुवित्त संस्थाहरूमा फर्त हुने बहु-वैकिङ्ग कारोबारलाई व्यवस्थित गर्न उक्त संस्थाहरूलाई कर्जा सूचना केन्द्रमा आवद्ध हुनुपर्ने व्यवस्था मिलाई कर्जा सूचना प्रणालीलाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ ।
१३०. लघुवित्त संस्थाहरूले कर्जा लगानी गर्दा ग्राहकसँग लिने व्याजदर सम्बन्धित संस्थाको कोषको लागत (Cost of fund) मा बढीमा ७ प्रतिशत स्प्रेड कायम गरी व्याजदर निर्धारण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१३१. संघीय संरचना तथा इ-म्यापिङ्गको अध्ययन प्रतिवेदन समेतलाई दृष्टिगत गरी लघुवित्त संस्थाहरूको वित्तीय पहुँचको अवस्था, स्तर वृद्धि, मर्जर/प्राप्ति तथा संचालन सम्बन्धमा अध्ययन गरी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ । यस्तो व्यवस्था नभएसम्मका लागि लघुवित्त संस्था स्थापना एवम् वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्रको लागि आवेदन लिने कार्य स्थगन गरिएको छ । तर, वित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेका मनाङ, जुम्ला, डोल्पा, कालिकोट, मुगु, जाजरकोट, बझाङ, बाजुरा र दार्चुला जिल्लामा प्रधान कार्यालय स्थापना गरी उक्त ९ जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने लघुवित्त संस्था स्थापनाको लागि विद्यमान इजाजत नीतिलाई यथावत् राखिएको छ ।
१३२. राष्ट्रिय स्तरको थोक कर्जा प्रदान गर्ने लघुवित्त संस्थाहरूले २०७५ असार मसान्तसम्म न्यूनतम चुक्ता पुँजी रु. ६० करोड कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
१३३. लघुवित्त संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने कर्जा सीमा निम्न अनुसार कायम गरिएको छ ।
- (क) विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई सामुहिक जमानीमा लघुउद्यम वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रति समूह सदस्य रु. १ लाखबाट रु. ३ लाख र विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपयोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यको हकमा रु. ३ लाखबाट रु. ५ लाख ।
  - (ख) नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि अन्तर्गत सोलार सिस्टम र/वा बायोग्यास प्रयोजनको लागि प्रति परिवार रु. ६० हजारबाट रु. २ लाख ।
  - (ग) विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई धितो लिई लघुउद्यम वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रति समूह सदस्य रु. ३ लाखबाट रु. ५ लाख र विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपयोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यको हकमा रु. ५ लाखबाट रु. ७ लाख ।
  - (घ) बैंक तथा वित्तीय संस्था नभएका गा.वि.स.हरूमा लघुवित्त संस्थाहरूबाट स्वीकारयोग्य धितो लिई समूहमा आवद्ध भएका तथा नभएका व्यक्तिहरूलाई लघुउद्यम सञ्चालन गर्न रु. ७ लाखबाट रु. १० लाख ।
  - (ङ) समूहमा आवद्ध नभएका विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई धितो लिई रु. ६० हजारबाट रु. ३ लाख ।
१३४. निर्धारित पुँजीकोष कायम नगर्ने लघुवित्त संस्थाहरूलाई शीघ्र सुधारात्मक कारवाही गर्ने सम्बन्धमा छुट्टै नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।

१३५. जनसाधारणलाई वित्तीय सेवाको उपयोग गर्नका लागि प्रोत्साहन गर्न, वित्तीय सेवाका ग्राहकहरूको हित संरक्षण गर्न तथा वित्तीय समावेशीकरण बढाउन नेपाल सरकारबाट राष्ट्रिय वित्तीय साक्षरता नीति स्वीकृत भएपश्चात् सो अनुसारको कार्य अगाडि बढाईनेछ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

१३६. कोरिया, इजरायल, अष्ट्रेलिया लगायतका देशबाट आप्रवाह हुनुपर्ने विप्रेषण रकमको अधिकतम अंश बैकिङ्ग प्रणालीबाट भित्र्याउने सम्बन्धमा आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।

१३७. भारत बाहेक तेस्रो मुलुकहरूबाट ड्राफ्ट-टी.टी.को माध्यमबाट वस्तु आयात गर्दा एक पटकमा बढीमा अमेरिकी डलर ४० हजार बराबरसम्मको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी दिन पाइने व्यवस्था रहेकोमा सो सीमामा वृद्धि गरी अमेरिकी डलर ५० हजार कायम गरिनेछ ।

१३८. भारतबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी सफ्टवेयर खरिद गर्नुपरेमा हाल एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर १० हजार सीमा रहेकोमा यसलाई वृद्धि गरी अमेरिकी डलर १५ हजारसम्मको सफ्टवेयर एल.सी.मार्फत् आयात गर्न पाउने व्यवस्था गरिनेछ ।

१३९. यस बैंकमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको लेखाङ्कन अनिवार्य रूपमा अद्यावधिक गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

१४०. इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाहरूलाई कारोबारको विवरण पेश गर्न बैंकको कार्यालयमा आई विवरण बुझाउनुपर्ने व्यवस्थाले सेवाग्राहीलाई परेको कठिनाईलाई समाधान तथा व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यले इजाजतपत्र प्राप्त व्यक्ति/संस्थाबाट अनलाइन तथ्याङ्क लिने व्यवस्था गरिनेछ ।

१४१. विप्रेषण व्यवसायमा संलग्न संस्थाहरूले क्रमशः निम्न बमोजिम न्यूनतम चुक्ता पुँजी कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) रेमिट्यान्स कार्ड जारी गर्ने कम्पनीको हकमा रु. २५ करोड ।

(ख) प्रिन्सिपल कम्पनी भई कारोबार गर्ने विप्रेषक फर्म, कम्पनी वा संस्थाले रु. ५ करोडबाट रु. १० करोड ।

(ग) विदेशस्थित प्रिन्सिपल कम्पनीको एजेन्ट भई विप्रेषणको कारोबार गर्ने फर्म, कम्पनी वा संस्थाले रु. १ करोडबाट रु. २ करोड ।

१४२. मनिचेञ्जर व्यवसायमा संलग्न संस्थाहरूले क्रमशः निम्न बमोजिम न्यूनतम चुक्ता पुँजी कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) भारतीय रुपैयाँ खरिद-विक्री कारोबारका लागि रु. ५ लाखलाई यथावत् ।

(ख) परिवर्त्य विदेशी मुद्राको खरिद कारोबारका लागि रु. १० लाखबाट रु. १५ लाख ।

(ग) उपरोक्त दुबै कारोबार गर्ने संस्थाका लागि रु. १५ लाखबाट रु. २० लाख ।

१४३. परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा खाता हुने नेपालीले आफ्नो खाताबाट वस्तु तथा सेवा खरिद गर्ने प्रयोजनका लागि वार्षिक अमेरिकी डलर १५ हजारसम्म भुक्तानी दिनसक्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

१४४. कार्डको प्रचलन बढ्दै गएको र विदेशी पर्यटकहरूले पनि त्यस्ता कार्ड ल्याई सोबाट नेपाली रुपैयाँमा सहटी लिंदा मनिचेञ्जरहरूले पनि पोइन्ट अफ सेल (PoS) मार्फत् कार्डबाट सटही दिन सक्ने व्यवस्थाका सम्बन्धमा अध्ययन गरिनेछ ।

१४५. परिवर्त्य विदेशी मुद्राको मागलाई दृष्टिगत गरी खरिददर मात्र उल्लेख हुने विदेशी मुद्राहरूको खरिददर र विक्रीदर दुबै तोक्री विक्री गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१४६. श्रम स्वीकृति लिई कार्य गरिरहेका विदेशी नागरिकहरूले परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा तेस्रो मुलुकमा पारिश्रमिक पठाउनु पर्दा तोकिए बमोजिमको कागजात लिई तोकिए बमोजिमको रकम बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट सोभै भुक्तानी गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१४७. वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको बारेमा जनचेतना जगाई सो बचतपत्रको बिक्री प्रवर्द्धन गर्न बढी संख्यामा नेपालीहरू वैदेशिक रोजगारमा रहेका प्रमुख मुलुकहरूमा नेपाल सरकारका सम्बन्धित निकाय, बिक्री एजेण्टका विदेशस्थित कार्यालयहरू तथा रेमिट्यान्स कम्पनीहरू लगायतको समन्वयमा चेतनामूलक प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१४८. विदेशी विनिमय सम्बन्धी विद्यमान अन्य व्यवस्थाहरूलाई यथावत् राखिएको छ ।

अन्त्यमा,

१४९. चालु आर्थिक वर्षको पछिल्लो समयमा आर्थिक गतिविधिमा आएको सुधारसँगै आगामी दिनमा अर्थतन्त्रले गति लिने अपेक्षा गरिएको छ । अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान एवम् पुनर्निर्माणमा केन्द्रित सरकारी बजेटको कार्यान्वयनबाट मूल्यमा दबाव पर्न नदिने गरी मौद्रिक व्यवस्थापनमा सन्तुलन मिलाउनु पर्ने चुनौती थपिएको छ । त्यसैगरी, विप्रेषण आप्रवाहमा आउन सक्ने उतार-चढावबाट वित्तीय तथा बाह्य क्षेत्रमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न सावधानीपूर्वक मौद्रिक व्यवस्थापन गर्नुपर्ने अवस्था छ ।
१५०. पछिल्लो समयमा कर्जा लगानीको वातावरणमा सुधार हुँदै गएको परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारको बजेटसँग सन्तुलन मिलाई तर्जुमा गरिएको आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनबाट समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न तथा लक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।
१५१. प्रस्तुत मौद्रिक नीति तर्जुमाको क्रममा सहयोग पुऱ्याउने नेपाल सरकारका निकायहरू, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू, विभिन्न व्यावसायिक संघ-संस्थाहरू, विद्वत् वर्ग, सञ्चार माध्यम लगायत सबै सरोकारवालाहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै यो मौद्रिक नीतिमा व्यवस्था गरिएका नीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा सदाभै सबैको सहयोग प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

अनुसूची १

आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिको लक्ष्य तथा प्रगति विवरण

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१.	५२	आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति दरलाई ८.५ प्रतिशतभित्र कायम राख्ने ।	आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को ११ महिनामा औसत मुद्रास्फीति दर ९.९ प्रतिशत कायम रहेको ।
	५२	कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम गर्ने ।	२०७३ जेठ मसान्तमा विदेशी विनिमय सञ्चिति रु. १०२१ अर्ब ७४ करोड कायम रहेको । चालु आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा उक्त सञ्चिति करिब १४ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने अनुमान रहेको ।
२.	५२	नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को बजेट वक्तव्यमा उल्लिखित ६ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सघाउ पुऱ्याउन आवश्यक मौद्रिक तरलता व्यवस्थापन गर्ने ।	विन्दुगत आधारमा २०७३ जेठमा कुल आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर १४.४ प्रतिशत रहेको ।
३.	५३	विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदरलाई १८ प्रतिशतको हाराहारीमा कायम राखिने ।	विन्दुगत आधारमा २०७३ जेठमा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १९ प्रतिशत रहेको ।
४.	५४	आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा २० प्रतिशतले बढ्ने ।	विन्दुगत आधारमा २०७३ जेठमा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जाको वृद्धिदर २०.३ प्रतिशत रहेको ।
५.	५८	अन्तिम ऋणदाता सुविधा एवम् सुरक्षणपत्रहरूको डिष्काउण्ट गर्ने प्रयोजनका लागि नीतिगत दरको रूपमा रहेको बैंकदरलाई १ प्रतिशत विन्दुले घटाई ७ प्रतिशत कायम गर्ने ।	२०७२/०४/२१ मा निर्देशन जारी भएको ।

अनुसूची २

आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को वित्तीय क्षेत्र, लघुवित्त तथा विदेशी विनिमय सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१.	५९	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले भूकम्प पीडितहरूलाई घर निर्माणका लागि काठमाडौं उपत्यकामा रु. २५ लाखसम्म र उपत्यका बाहिर रु. १५ लाखसम्मको कर्जा २ प्रतिशतसम्मको ब्याजदरमा उपलब्ध गराउने र त्यस्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई शून्य ब्याजदरमा पुनरकर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइने।	भूकम्प पीडितहरूलाई आवासीय घर पुनर्निर्माणका लागि लघुवित्त संस्थाहरूले सामूहिक जमानीमा प्रदान गर्ने रु. ३ लाखसम्मको कर्जामा समेत यस बैंकबाट शून्य दरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने गरी “भूकम्प प्रभावित घरपरिवारलाई आवासीय घर पुनर्निर्माणका लागि प्रदान गरिने पुनरकर्जा कार्यविधि, २०७२” संशोधन गरिएको। यस व्यवस्था बमोजिम २०७३ असार ९ गतेसम्ममा रु. ५ करोड ९० लाख पुनरकर्जा उपयोग भएको।
२.	६०	यस बैंकले प्रदान गर्दै आएको साधारण पुनरकर्जा, विशेष पुनरकर्जा र निर्यात पुनरकर्जाको उपयोगलाई विस्तार गर्न कर्जाको आपूर्तिको साथै माग पक्षलाई थप प्रभावकारी बनाउनेतर्फ विशेष जोड दिइने।	२०७३ जेठ मसान्तसम्ममा साधारण पुनरकर्जा रु. ६ अर्ब २२ करोड र निर्यात पुनरकर्जा रु. १ अर्ब ३० करोड उपयोग भएको। माग पक्षलाई प्रोत्साहित गर्न यस बैंकका उपत्यका बाहिरका कार्यालयहरूमा निर्देशकको संयोजकत्वमा बैंक तथा वित्तीय संस्था, उद्योग वाणिज्य संघ, कृषि विकास कार्यालय, वीऊविजन कम्पनी, कृषि सामग्री कम्पनी, सिँचाई कार्यालय, उद्योग, पर्यटन, उर्जा, बीमा आदि कार्यालयका प्रतिनिधि समेत आवश्यकता अनुसार सदस्य रहने गरी क्षेत्रीय स्तरमा वित्तीय क्षेत्र समन्वय संयन्त्र निर्माण भएको।
३.	६१	उच्च गरिबी रहेका बाजुरा, कालिकोट, बझाङ, हुम्ला, दार्चुला, जुम्ला, डोटी, अछाम, मुगु र बैतडी गरी १० जिल्लाहरू तथा नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भए बमोजिम गरिबीको गहनता तुलनात्मक रूपमा बढी भएका पर्सा, बारा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी, धनुषा, सिराहा र सप्तरीका दक्षिणी सीमावर्ती ११४ वटा गाउँ विकास समिति र ४ वटा नगरपालिकाहरूमा कृषि तथा साना व्यवसायमा आधारित आयमूलक क्रियाकलापलाई प्रोत्साहित गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकबाट १ प्रतिशत ब्याजदरमा विशेष पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिने।	२०७२/०५/०१ मा निर्देशन जारी गरिएको। यस कार्यको लागि यस बैंकका उपत्यका बाहिरका सम्बन्धित कार्यालयहरूमा रहेका वित्तीय क्षेत्र समन्वय समितिलाई क्रियाशील बनाइएको।
४.	६२	खुलाबजार कारोबारलाई थप क्रियाशील एवम् प्रभावकारी तुल्याउन तरलताको प्रकृतिको आधारमा आवश्यकता अनुसार नियमित, आकस्मिक एवम् संरचनात्मक खुलाबजार कारोबार गर्दै लगिने तथा तीन महिने अवधिको निक्षेप बोलकबोललाई निरन्तरता दिइने।	तरलताको स्थितिलाई दृष्टिगत गरी हाल नियमित तथा आकस्मिक खुलाबजार कारोबारमार्फत् तरलता प्रशोचनको कार्यलाई निरन्तरता दिइएको। संरचनात्मक प्रकृतिको तरलता प्रशोचनको लागि ३ महिने निक्षेप बोलकबोललाई निरन्तरता दिइएको।

५.	६३	अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्थाहरूद्वारा नेपाली मुद्रामा जारी हुने ऋणपत्रमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले लगानी गरेमा त्यस्तो ऋणपत्रलाई खुला बजार कारोबार र स्थायी तरलता सुविधा प्राप्त गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्नसक्ने व्यवस्था गरिने तथा वैधानिक तरलता अनुपात कायम गर्न गणना गर्ने व्यवस्था समेत मिलाइने ।	२०७२/०५/०१ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
६.	६४	पछिल्लो समयमा विद्यमान उच्च तरलताको स्थिति मध्यमकालीन प्रकृतिको रहेकोले उच्च परिमाणको तरलता प्रशोचन गर्न यस बैंकले धारण गर्नसक्ने सरकारी ऋणपत्रहरूको परिमाण अपर्याप्त भएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र जारी गर्न सकिने ।	२०७३ जेठ १६ गते रु. १० अर्ब, असार १२ गते रु. १० अर्ब, असार २२ गते रु. १० अर्ब, असार २६ गते रु. ७ अर्ब २१ करोड, असार २९ गते रु. ८ अर्ब ८३ करोड गरी जम्मा रु. ४६ अर्ब ४ करोडको एक वर्षे नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र जारी गरिएको ।
७.	६५	मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्यको रूपमा रहेको बैकिङ्ग क्षेत्रको अधिक तरलताको मापन तथा प्रक्षेपण कार्यलाई थप यथार्थपरक बनाउन विद्यमान तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना (Liquidity Monitoring and Forecasting Framework, LMFF) लाई परिमार्जन गरिने ।	तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण कार्यलाई थप यथार्थपरक बनाउन तरलताको Trend, Seasonality एवम् दैनिक कारोबारको लागि आवश्यक परिमाण समेत समावेश हुने गरी LMFF लाई प्रयोगमा ल्याइएको ।
८.	६६	वित्तीय स्थायित्व कायम गर्न, वित्तीय पहुँच एवम् समावेशीकरण विस्तार गर्न, प्रतिस्पर्धा बढाउन तथा सुशासन कायम गर्न वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति स्वीकृत भएपश्चात् उक्त रणनीतिमा तोकिएका कार्यक्रमहरू चरणबद्ध रूपमा कार्यान्वयन गरिने ।	रणनीतिको मस्यौदा तयार पारी नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयमा पेश गरिएको ।
९.	६७	बैंक तथा वित्तीय संस्था खोल्न इजाजत प्रदान गर्ने विद्यमान नीति सम्बन्धमा अध्ययन गरी आवश्यकतानुसार सो नीतिमा पुनरावलोकन गरिने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शाखाहरूको अवस्थितिका सम्बन्धमा e-Mapping भइरहेको र उक्त कार्य सम्पन्न भएपश्चात् इजाजत नीतिमा आवश्यकतानुसार पुनरावलोकन गरिने ।
१०.	६८	पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा काम गर्न राष्ट्रिय स्तरको पूर्वाधार बैंक स्थापनाका लागि अनुमति दिने सम्बन्धमा विशेष नीतिगत व्यवस्था गरिने । यस बैंकले तोकिएका अन्य व्यवस्थाहरूका अतिरिक्त स्वदेशी लगानी वा विदेशीसँगको संयुक्त लगानीमा यस्तो बैंकको स्थापना गर्न सकिने र न्यूनतम चुक्ता पूँजी रु. २० अर्ब हुनुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	विशेष नीतिगत व्यवस्था तयार गर्न एक कार्यदल गठन भएको । बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन (BAFIA) संशोधनका लागि संसदमा विचाराधीन रहेको र उक्त ऐन संशोधन भएपश्चात् यस सम्बन्धी थप व्यवस्था गरिने ।
११.	६९	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजीगत आधार सुदृढ गरी दीर्घकालीन विकासका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत परिचालन गर्न तथा वित्तीय स्थायित्व प्रवर्द्धन गर्न न्यूनतम चुक्ता पूँजी वृद्धि गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/०४/२१ मा निर्देशन जारी गरिएको । यस क्रममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले मर्जर तथा बोनस शेयर, हकप्रद एवम् थप शेयर (Further Public Offerings) जारी गरी पूँजी वृद्धि गर्ने योजना पेश गरेका ।
१२.	७०	गरिबीको गहनता तुलनात्मक रूपमा बढी भएका पर्सा, बारा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी, धनुषा, सिराहा र सप्तरीका दक्षिणी सीमावर्ती ११४ वटा गाउँ विकास समिति र ४ वटा नगरपालिकाहरू, उच्च गरिबीमा रहेका तोकिएका दश जिल्लाहरू तथा काठमाडौँ उपत्यका बाहेकका भूकम्पबाट बढी प्रभावित जिल्लाहरूमा शाखा विस्तार गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनु नपर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/०५/०१ मा निर्देशन जारी गरिएको ।

१३.	७१	काठमाडौं उपत्यका लगायत देशका प्रमुख सहरहरू विराटनगर, जनकपुर, वीरगञ्ज, पोखरा, भैरहवा, नेपालगञ्ज र धनगढीमा सार्वजनिक सहरी यातायात सेवा संचालन गर्ने संगठित संस्थालाई प्रदान गरिने कर्जालाई समेत उत्पादनशील क्षेत्र कर्जामा गणना गर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/०५/०१ मा निर्देशन जारी गरिएको । २०७३ वैशाख मसान्तसम्ममा रु. २ अर्ब ४५ करोड कर्जा उक्त क्षेत्रमा प्रवाह भई सो कर्जालाई उत्पादनमूलक कर्जामा गणना गर्ने व्यवस्था गरिएको ।
१४.	७२	नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएको प्रत्येक घरपरिवारका लागि कम्तिमा एक बैंक खाता खोल्ने अभियान तथा राज्यबाट प्रदान गरिने रकम बैंक खातामार्फत् उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई सहयोग पुऱ्याउन वित्तीय पहुँचको अवस्थाका बारेमा नक्साङ्कन (Mapping) गरी वित्तीय पहुँच न्यून रहेका भौगोलिक क्षेत्रहरूमा लघुवित्त संस्था स्थापना गर्न, संचालनमा रहेका संस्थाहरूको शाखा विस्तार गर्न, शाखारहित बैंकिङ्ग र मोबाइल बैंकिङ्ग जस्ता सेवाहरू विस्तार गर्न प्रोत्साहित गरिने ।	निरन्तर रूपमा भइरहेको ।
१५.	७३	भूकम्पबाट असर परेको आवासीय घर, कृषि व्यवसाय तथा पर्यटन लगायतका क्षेत्रलाई पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने तथा ब्याज सहूलियत प्रदान गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएअनुसार यस बैंकद्वारा आर्थिक पुनरुद्धार कोष संचालन गर्ने व्यवस्था गरिने ।	नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०७२/०९/२१ मा स्वीकृत आर्थिक पुनरुद्धार कोष (स्थापना तथा संचालन) सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२ को कार्यान्वयनका लागि यस बैंकबाट मिति २०७२/१०/१० मा निर्देशन जारी गरिएको ।
१६.	७४	नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७१/७२ को बजेटमा घोषणा गरे बमोजिम लागू गरिएको सहूलियतपूर्ण ब्याजदरको कृषि कर्जालाई निरन्तरता दिँदै कर्जा प्रवाहको प्रक्रियालाई थप सरलीकृत गरी साना र मध्यम कृषकको पहुँच बढाउने व्यवस्था गरिने ।	सामूहिक धितोका आधारमा रु. १० लाखसम्म प्रवाह गरिएको कर्जामा समेत ब्याज अनुदान प्रदान गर्ने र चिया, कफी, बेसार र जैतुन (Olive) खेती थप गरी कार्यविधि संशोधन गर्न कृषि कर्जा अनुगमन तथा समन्वय समितिबाट अर्थ मन्त्रालयलाई सिफारिस गरिएको । २०७२ चैत मसान्तसम्ममा रु. १ अर्ब ९९ करोड कर्जा प्रवाह भई रु. ४ करोड १९ लाख ब्याज अनुदान प्रदान गरिएको ।
१७.	७५	व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन, साना तथा मझौला व्यवसाय एवम् भूकम्पबाट प्रभावित क्षेत्रमा आयमूलक क्रियाकलापलाई प्रोत्साहित गर्न ऋणीको ऋण तिर्नसक्ने क्षमताका आधारमा मोटर बाटो नभएको खेतीयोग्य जमिनलाई पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले बढीमा रु. १० लाखसम्मको कर्जा प्रवाह गर्दा धितोको रूपमा स्वीकार्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने ।	२०७२/०४/२१ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
१८.	७६	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले संस्थागत उत्तरदायित्व सम्बन्धी कार्य गर्न तथा संस्थाको मानव संसाधन विकासमा थप क्रियाशील हुन आफ्नो मुनाफाको एक निश्चित प्रतिशत रकम छुट्टयाउनु पर्ने व्यवस्था गरिने ।	संस्थागत उत्तरदायित्व तथा संस्थाको मानव संसाधन विकास कार्य सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासको अध्ययन गरी निर्देशन जारी गर्न प्रारम्भिक छलफल भएको ।
१९.	७७	साना निक्षेपकर्ताहरूको निक्षेप सुरक्षा गर्नका लागि विद्यमान निक्षेप सुरक्षण सीमामा वृद्धि गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले तिर्नुपर्ने सुरक्षण शुल्कमा पुनरावलोकनका लागि पहल गरिने ।	यस सम्बन्धमा नेपाल सरकारसँग आवश्यक समन्वय गर्ने क्रममा रहेको ।

२०.	७८	सेवाग्राहीलाई प्रभावकारी सेवा पुऱ्याउने र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई तरलता व्यवस्थापन गर्न सहज तुल्याउने उद्देश्यले Real Time Gross Settlement (RTGS) प्रणाली स्थापना गर्ने कार्य अगाडि बढाइने ।	RTGS स्थापना गर्ने सम्बन्धमा Technical Support को लागि UKaid Sakchyam सँग सन् २०१५ डिसेम्बरमा सम्झौता भएको ।
२१.	७९	भुक्तानी तथा फछ्यौट विनियमावली, २०७२ को कार्यान्वयनमार्फत् हालसम्म यस बैंकको नियमन तथा सुपरिवेक्षणको दायराभित्र नआएका भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्ने संस्था/संयन्त्रहरूलाई समेत यस बैंकबाट इजाजत प्रदान गर्ने व्यवस्था गर्ने ।	भुक्तानी तथा फछ्यौट अनुमति नीतिको मस्यौदा यस बैंकको सञ्चालक समितिबाट पारित भई लागू हुने क्रममा रहेको ।
२२.	७९	भुक्तानी तथा फछ्यौट सेवा सञ्चालन गर्ने संस्था/संयन्त्रहरूले जारी गर्ने उपकरण एवम् सेवाको नियमित नियमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।	अनुमति तथा ओभरसाइट नीति पारित भएपछि संस्थाहरूको निगरानी, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमनको कार्य अगाडि बढाइने ।
२३.	८०	प्राकृतिक प्रकोप लगायतका घटनाहरूले वित्तीय प्रणालीको व्यावसायिक निरन्तरतामा पर्नसक्ने असरलाई दृष्टिगत गरी वित्तीय क्षेत्र अन्तर्गतका संस्थाहरूले अनिवार्य रूपमा Contingency Management Framework तयार पारी लागू गर्ने व्यवस्था गर्ने ।	२०७२/०७/२९ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
२४.	८१	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा क्रमिक रूपमा Nepal Financial Reporting Standard (NFRS) लागू गर्ने योजना अनुरूप NFRS Migration Guidelines to Banks and Financial Institutions जारी गरिसकेकोले यसका लागि आवश्यक वित्तीय विवरणको ढाँचा तथा नयाँ निर्देशनको मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिई कार्यान्वयन गरिने ।	मस्यौदा निर्देशन तयार गर्ने कार्य अगाडि बढाइएको ।
२५.	८२	वाणिज्य बैंकहरूमा बासेल-३ का प्रावधानहरूलाई क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लैजाने कार्यतालिका अनुसार पूँजीकोष सम्बन्धी प्रावधानहरू कार्यान्वयन गर्दै लगिने ।	बासेल-३ का प्रावधानमा आधारित Capital Adequacy Framework 2015 वाणिज्य बैंकहरूमा २०७२ पुसदेखि समानान्तर (Parallel Run) र २०७३ साउनदेखि पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउने गरी मिति २०७२/०९/२० मा निर्देशन जारी गरिएको ।
२६.	८३	वाणिज्य बैंकहरूका लागि बासेल-३ मा आधारित तरलता अनुगमन पद्धति लागू गर्न आवश्यक निर्देशन जारी गर्नुका साथै तरलताका आधारमा समेत शीघ्र सुधारात्मक कारवाही (Prompt Corrective Action) लागू गरिने ।	मस्यौदा तयार भई छलफलको क्रममा रहेको ।
२७.	८४	बैंकहरूको सुपरिवेक्षण गर्ने कार्यलाई अग्रदृष्टिपरक (Forward Looking) बनाउने, गैर-स्थलगत निरीक्षणलाई समय-सापेक्षरूपमा सुदृढ बनाउने र समयमै जोखिमको पहिचान गर्ने प्रयोजनका लागि पूर्व सचेतना प्रणाली (Early Warning System) को अनुगमन गर्ने कार्यलाई अझ प्रभावकारी बनाइने ।	(क) वाणिज्य बैंकहरूमा नियमित रूपमा अनुगमन भइरहेको । (ख) विकास बैंकहरूको दैनिक तरलता अनुगमन गर्ने गरिएको । साथै, राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरूमा Stress Test लागू भइसकेको र अन्य विकास बैंकहरूमा समेत लागू गर्ने व्यवस्था गरिएको । (ग) राष्ट्रिय स्तरका वित्त कम्पनीहरूमा विभागीय स्तरमा Stress Test लागू गरिएको । साथै, वित्त कम्पनीहरूको दैनिक तरलता अनुगमन गर्ने गरिएको ।

२८.	८५	कर्जा जोखिम न्यूनीकरण गर्नका लागि पहिलो चरणमा निश्चित रकमभन्दा माथिको सहवित्तीयकरण अन्तर्गत प्रवाह गरिने कर्जाका ऋणी तथा कर्जा परियोजनाको अनिवार्य रूपमा Credit Rating गराउनुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	हाल एक मात्र Credit Rating संस्था संचालनमा रहेको र अर्को संस्था पनि अनुमति प्राप्त गर्ने प्रकृत्यामा रहेकोले उक्त संस्था संचालनमा आएपश्चात् निर्देशन जारी गर्न छलफल भएको ।
२९.	८५	तोकिएको एक निश्चित रकमभन्दा माथिको बहु-वैकिङ्ग कर्जा उपभोग गरेका ऋणीहरूलाई अनिवार्य रूपमा सहवित्तीयकरणमा परिणत गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/०७/२९ मा निर्देशन जारी गरिएको । यस अनुरूप रु. ५० करोडभन्दा माथिको बहु-वैकिङ्ग कारोबार गर्ने ऋणीहरूको कर्जा २०७३ असार भित्र सहवित्तीयकरणमा परिणत गरिसक्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
३०.	८६	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट विपन्न वर्गमा प्रवाह हुने कर्जाको अनुपातलाई ०.५ प्रतिशत विन्दुले वृद्धि गरी वाणिज्य बैंकहरूका लागि कुल कर्जाको ५.० प्रतिशत, विकास बैंकहरूका लागि ४.५ प्रतिशत र वित्त कम्पनीहरूका लागि ४.० प्रतिशत कायम गरिने ।	२०७२/०४/२९ मा निर्देशन जारी गरिएको । २०७२ चैत्र मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूले कुल कर्जाको क्रमशः ५.४६ प्रतिशत, ६.३५ प्रतिशत र ४.३० प्रतिशत कर्जा विपन्न वर्गमा प्रवाह गरेका ।
३१.	८६	व्यावसायिक कृषिलाई समेत समावेश गर्ने गरी विपन्न वर्गमा जाने कर्जालाई पुनरपरिभाषित गरिने ।	२०७२/०७/२९ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
३२.	८७	सञ्चालन जोखिम कम गर्दै ग्राहकहरूलाई बैकिङ्ग सेवा प्रयोगमा सुरक्षाको प्रत्याभूति दिलाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले हाल प्रयोगमा ल्याएका डेबिट, क्रेडिट, प्रिपेड लगायतका Magnetic Strip Card लाई २०७२ असोज भित्र Chip Based Card ले प्रतिस्थापन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/०५/०९ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
३३.	८८	समग्र वित्तीय प्रणालीमा पार्नसक्ने प्रभावको आँकलनको आधारमा बैंकहरूलाई Systemically Important Banks (SIBs) को रूपमा परिभाषित गरी थप निश्चित मापदण्ड अनुसार त्यस्ता बैंकहरूको नियमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।	बैंकहरूलाई SIBs को रूपमा परिभाषित गर्न मापदण्ड तयार गर्ने कार्य जारी रहेको ।
३४.	८९	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जा सूचना केन्द्रलाई कर्जा सूचना उपलब्ध गराउनुपर्ने व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाइने ।	नियमित रूपमा सूचना प्रवाह हुँदै आएको ।
३५.	९०	वित्तीय जानकारीसँग सम्बन्धित सूचना संयन्त्रलाई सुदृढ बनाउन जडान गरिएको goAML Software लाई सूचक संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा त्यस्ता संस्थाहरूको पहुँच पुग्ने गरी प्रयोगमा ल्याउने व्यवस्था मिलाइने ।	goAML Software Install भई प्रयोगमा ल्याउन केही सूचक संस्था र वित्तीय जानकारी इकाईमा Customization को कार्य भइरहेको । साथै, goAML System सञ्चालनका लागि आवश्यक Hardware खरिद प्रक्रियामा रहेको ।
३६.	९१	लघुवित्त कारोबारमा दोहोरोपना हटाउन लघुवित्त सेवाको पहुँच कम भएका क्षेत्रमा मात्र नयाँ लघुवित्त संस्था स्थापना गर्न इजाजत दिने र यस्ता संस्थाहरूको न्यून उपस्थिति रहेका क्षेत्रमा मात्र शाखा विस्तार गर्न स्वीकृति प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिने ।	e-Mapping सम्पन्न भएपश्चात् आवश्यक कार्य अगाडि बढाइने ।
३७.	९२	लघुवित्त संस्थाहरूबाट विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यलाई सामूहिक जमानीमा प्रदान गरिने कर्जाको अधिकतम सीमा रु. २ लाखबाट वृद्धि गरी रु. ३ लाख पुऱ्याइने ।	२०७२/०४/२९ मा निर्देशन जारी गरिएको ।

३८.	९२	धितो लिई प्रदान गरिने लघुउद्यम कर्जाको अधिकतम सीमा रु. ५ लाखबाट वृद्धि गरी रु. ७ लाख कायम गरिने ।	२०७२/०४/२१ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
३९.	९३	लघुवित्त संस्थाहरूले आफ्नो मुनाफाको निश्चित प्रतिशत रकम आफ्ना ऋणीहरूको सामूहिक हित तथा संस्थागत विकासमा उपयोग गर्नेगरी छुट्टै कोष खडा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/०७/२४ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
४०.	९४	लघुवित्त संस्थाहरूले कायम गर्नुपर्ने चुक्ता पूँजी वृद्धि गरिने ।	छलफलको क्रममा रहेको ।
४१.	९४	लघुवित्त संस्थाहरूले आफ्नो साधनको लागत र कर्जाको ब्याजदरबीच निश्चित अन्तर कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	यस सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन भईरहेको ।
४२.	९४	लघुवित्त संस्थाहरूलाई एक-आपसमा गाभ्न/गाभिन र प्राप्ति गर्न प्रोत्साहित गरिने ।	छलफलको क्रममा रहेको ।
४३.	९५	बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूका साथै लघुवित्त कारोबार गर्ने संस्थाहरूको प्रभावकारी नियमन तथा सुपरिवेक्षण गर्न एउटा छुट्टै सबल निकायको आवश्यकता रहेको सन्दर्भमा नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएवमोजिम त्यस्तो संस्थाको स्थापनाको लागि ऐनको मस्यौदा तयार गरी नेपाल सरकार समक्ष पेश गरिने ।	ऐनको मस्यौदा तयार भएको ।
४४.	९६	यस बैंकबाट वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्न अनुमति प्राप्त गरेका गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरी २०७२ असार मसान्तसम्ममा “घ” वर्गको लघुवित्त संस्थामा परिणत भइसक्न निर्देशन दिइएकोमा भूकम्प पछिको विषम परिस्थिति समेतलाई दृष्टिगत गरी उपरोक्त समयावधि २०७२ पुस मसान्तसम्म थप गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।	२०७२/०४/२१ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
४५.	९७	जनसाधारणलाई वित्तीय सेवाको उपयोग गर्नका लागि प्रोत्साहन गर्न, वित्तीय सेवाका ग्राहकहरूको हित संरक्षण गर्न तथा वित्तीय समावेशीकरण बढाउन राष्ट्रिय वित्तीय साक्षरता नीति तर्जुमा गरी लागू गरिने ।	नेपाल सरकार समक्ष स्वीकृतिका लागि पेश गरिएको ।
४६.	९८	सरकारले संचालन गर्ने अनौपचारिक शिक्षा, प्राविधिक तालिम तथा विद्यालय स्तरका पाठ्यक्रममा वित्तीय साक्षरता (Financial Literacy) सम्बन्धी विषयलाई समेत क्रमशः समावेश गराउन नेपाल सरकार तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरिने ।	नेपाल सरकार, शिक्षा मन्त्रालयसँग आवश्यक सहकार्य भईरहेको ।
४७.	९९	भारतबाट भित्रिने विप्रेषण कारोबारमा रहेका विद्यमान कठिनाइहरू समाधान गर्दै विप्रेषण भित्र्याउने कार्यलाई सरल र सहज बनाइने ।	Joint Technical Committee गठनका लागि भारतीय रिजर्व बैंक समक्ष प्रस्ताव पठाइएको ।
४८.	१००	विदेशी विनिमय लगानीको क्षेत्र तथा दायरालाई अझ फराकिलो बनाउन सार्क राष्ट्रबीच विदेशी विनिमय लगानीका सम्भावनावारे अध्ययन गरी लगानी विविधिकरण र विस्तार गर्दै लगिने ।	अध्ययन कार्य जारी रहेको ।

४९.	१०१	विदेशी विनिमय तथा सुन-चाँदीको अवैध कारोबारलाई नियन्त्रण गर्न यस बैंकको अगुवाईमा हालै गठन भएको उच्चस्तरीय संयन्त्रलाई प्रभावकारी रूपले परिचालन गरिने ।	निरन्तर कार्यान्वयन भइरहेको ।
५०.	१०२	सुन-चाँदीको आयात तथा वितरण व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउन यस सम्बन्धमा अध्ययन गरी विद्यमान नीतिगत व्यवस्थामा आवश्यक परिमार्जन गरिने ।	सुन आयात तथा विक्री वितरण कार्यविधि, २०६८ मा आवश्यक संशोधनका लागि गठित उपसमितिबाट सिफारिस सहितको प्रतिवेदन तयार भई छलफलका क्रममा रहेको ।
५१.	१०३	विश्व वित्तीय बजारसँग एकीकृत हुँदै गएको राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पूँजी खाता परिवर्त्यताका व्यवस्थाहरू समयानुकूल बनाउन विदेशी विनिमय नियमित गर्ने ऐन तथा विदेशमा लगानी गर्न प्रतिबन्ध लगाउने ऐनको संशोधनपश्चात् आवश्यकता अनुसार पूँजी खाता परिवर्त्यता सम्बन्धी थप कार्य गरिने ।	ऐनको मस्यौदा अर्थ मन्त्रालयमा पेस गरिएको ।
५२.	१०४	नेपालमा शतप्रतिशत लगानीमा व्यवसाय सञ्चालन गर्न चाहने विदेशी लगानीकर्ताले संस्था दर्ता गर्न कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा बुझाउनुपर्ने रजिष्ट्रेशन शुल्क तथा औचित्यपूर्ण पूर्वसंचालन खर्चको लागि आवश्यक रकम बैकिङ्ग च्यानलमार्फत् भित्र्याउन पाउने र सो रकमलाई संस्था दर्ता भई लगानी भित्रिएपश्चात् लगानी रकममा गणना गर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/४/२९ मा परिपत्र जारी गरिएको ।
५३.	१०५	भारत बाहेक तेस्रो मुलुकहरूबाट ड्राफ्ट-टी.टी.को माध्यमबाट वस्तु आयात गर्दा एक पटकमा बढीमा अमेरिकी डलर ३५,००० (पैंतीस हजार) बराबर सम्मको भुक्तानी दिन पाइने व्यवस्था रहेकोमा सो सीमामा वृद्धि गरी अमेरिकी डलर ४०,००० (चालीस हजार) कायम गरिने ।	२०७२/४/१८ मा परिपत्र जारी गरिएको ।
५४.	१०६	नेपाली टुर अपरेटरमार्फत् मानसरोवर कैलाश जाने भारतीय पर्यटक समूहलाई नेपालका होटलमा राखी पर्यटकले निश्चित रकम होटलमा खर्च गरेको VAT Invoice तथा बैकिङ्ग प्रणालीमार्फत् भारतीय रुपैयाँ भित्रिएको निस्सा संलग्न गरी टुर अपरेटरले तिब्बतमा दिनुपर्ने भुक्तानीको लागि सटही सुविधा माग गरेमा प्रति पर्यटक अधिकतम यु.एस.डलर ५०० सम्मको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा सटही सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था मिलाइने ।	२०७२/५/६ मा परिपत्र जारी गरिएको ।
५५.	१०७	व्यापारिक तथा कार्ड कारोबारको भुक्तानी दिनको निमित्त भारतीय रुपैयाँको मौज्जात कायम गर्ने प्रयोजनका लागि मासिक कारोबारको आधारमा वाणिज्य बैंकहरूलाई औसतमा एक हप्तालाई आवश्यक हुने भारतीय रुपैयाँ सटही सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने ।	२०७२/४/१८ मा परिपत्र जारी गरिएको ।
५६.	१०८	परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाउने वस्तुहरूको सूचीमा सरोकारवालाहरूसँगको छलफलको आधारमा वस्तुहरू थपगरी अद्यावधिक गरिने ।	सम्बन्धित निकायसँग छलफल भइरहेको ।
५७.	१०९	यस बैंकले गर्ने अमेरिकी डलर खरिद-विक्री तथा बजार हस्तक्षेप प्रक्रियालाई अटोमेशन गरिने ।	अटोमेशन गर्ने कार्य सम्पन्न भई दुवै प्रक्रियाबाट समानान्तर रूपमा कार्य भइरहेको ।

५८.	११०	नियामक निकायहरु नभएको वा नियामक निकायको सिफारिश प्राप्त हुन नसक्ने अवस्थामा नेपाली कम्पनीहरुले विदेशी कम्पनीहरूसँग वार्षिक अमेरिकी डलर ५० हजारभन्दा बढीको परामर्श सेवा लिनुपर्ने अवस्थामा सटही सुविधाका लागि यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/४/२७ मा परिपत्र जारी गरिएको ।
५९.	१११	विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न चाहने दुर्गम स्थानका होटल तथा ट्राभल-टुर्स अपरेटरहरुलाई विदेशी मुद्रा कारोबारको इजाजतपत्र प्रदान गर्ने विद्यमान प्रक्रियालाई थप सरलीकृत गरिने ।	इजाजत तथा निरीक्षण विनियमावली, २०६७ मा आवश्यक संशोधन गरिएको ।
६०.	११२	भारतबाट नेपालमा तथा नेपालबाट भारत तथा तेस्रो मुलुकमा सामान ढुवानी गर्ने भारतीय ट्रान्सपोर्ट कम्पनीहरुलाई ढुवानी वापतको रकम भारतीय रुपैयाँमा नै भुक्तानी दिनुपर्ने अवस्थामा उपलब्ध गराइँदै आएको भा.रु. ५०,०००/- सम्मको सटही सुविधाको सीमा वृद्धि गरी भा.रु. ७५,०००/- सम्म कायम गर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७२/४/१८ मा परिपत्र जारी गरिएको ।

अनुसूची ३ मौद्रिक सर्वेक्षणको प्रक्षेपण

(रु. करोडमा)

मौद्रिक योगाङ्क	२०७१ असार	२०७२ असार	२०७३ सं असार	२०७४ पु असार	वार्षिक परिवर्तन							
					२०७१/७२		२०७२/७३		२०७३/७४			
					रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत		
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	५९९२२.०	७४७२८.७	९४०५८.९	९९९५८.९	१४५०३.६	१/	२४.२	१७२००.०	२/	२३.०	५९००.०	५.४
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	६८६७५.९	८४७६७.९	१०४५०६.१	११२२६५.३	१६०९२.०		२३.४	२०७३८.२		२४.५	६७५९.२	६.४
१.२ वैदेशिक दायित्व	८७५३.९	१००३९.२	११४४७.३	१३१०६.४	१२८५.२		१४.७	१४०८.१		१४.०	१६५९.२	१४.५
क. विदेशी मुद्रा निक्षेप	८००५.३	९४३९.६	१०९००.१	१२५५५.४	१४३४.३		१७.९	१४६०.५		१५.५	१६५५.४	१५.२
ख. अन्य वैदेशिक दायित्व	७४८.७	५९९.६	५४७.२	५५१.०	-१४९.१		-१९.९	-५२.४		-८.७	३.८	०.७
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	९६६७४.७	११३०५१.४	१२९३९९.५	१६२२८७.४	१६६७९.८	१/	१७.३	१८४७८.२	२/	१६.३	३२८८७.९	२५.४
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	१३१४३०.५	१५२७३४.६	१७९६७३.२	२२४६६२.४	२१३०४.१		१६.२	२६९३८.६		१७.६	४४९८९.२	२५.०
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	१४१९८.९	१२७२१.१	११३३५.९	२३२४१.०	-१४७७.८		-१०.४	-१३८५.२		-१०.९	११९०५.१	१०५.०
अ. सरकारमाथिको दावी	१६५४९.०	१६१०२.५	१९३३५.९	२३२४१.०	-४४६.६		-२.७	३२३३.४		२०.१	३९०५.१	२०.२
आ. सरकारी निक्षेप	२३५०.१	३३८१.३	८०००.०	०.०	१०३१.२		४३.९	४६१८.७		१३६.६	-	-
ख. गैर-वित्तीय सरकारी संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१०४१.७	१०१०.१	१०२०.१	१०३०.७	-३१.७		-३.०	१०.१		१.०	१०.६	१.०
ग. वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	११०७.४	१६०८.९	१७३८.९	१७७१.०	५०१.५		४५.३	१३०.०		८.१	३२.१	१.८
अ. सरकारी	१४८.८	३२६.१	३४०.८	३४५.०	१७७.३		११९.२	१४.७		४.५	४.२	१.२
आ. गैर-सरकारी	९५८.६	१२८२.८	१३९८.१	१४२६.०	३२४.२		३३.८	११५.३		९.०	२७.९	२.०
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	११५०८२.५	१३७३९४.५	१६५५७८.३	१९८६१९.७	२२३१२.०		१९.४	२८१८३.८		२०.५	३३०४१.४	२०.०
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	३४७५५.८	३९६८३.१	५०२७३.७	६२३७५.०	४६२४.२	१/	१३.३	८४६०.४	२/	२१.३	१२१०१.३	२४.१
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम२)	१५६५९६.७	१८७७८०.२	२२३४५८.४	२६१४४६.३	३११८३.४		१९.९	३५६७८.२		१९.०	३७९८७.९	१७.०
३.१ मुद्रा प्रदाय (क+ख), एम१+	११३०१७.४	१३७६०४.९	१६५१२५.८	१९५६७४.१	२४५८७.५		२१.८	२७५२१.०		२०.०	३०५४८.३	१८.५
क. मुद्रा प्रदाय (एम१)	३५४८३.०	४२४७४.५	५०९६९.४	६०३९८.७	६९९१.५		१९.७	८४९४.९		२०.०	९४२९.३	१८.५
मुद्रा	२२७५३.७	२७००८.०	३४३३०.१	४०१६६.२	४२५४.३		१८.७	७३२२.१		२७.१	५८३६.१	१७.०
चलती निक्षेप	१२७२९.३	१५४६६.४	१६६३९.२	२०२३२.४	२७३७.२		२१.५	११७२.८		७.६	३५९३.२	२१.६
ख. बचत तथा कल निक्षेप	७७५३४.४	९५१३०.४	११४१५६.५	१३५२७५.४	१७५६.०		२२.७	१९०२६.१		२०.०	२१११८.९	१८.५
३.२. आबधिक निक्षेप	४३५७९.३	५०१७५.३	५८३३२.६	६५७७२.२	६५७६.०		१५.१	८१५७.३		१६.३	७४३९.६	१८.८
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम३)	१६४६०२.०	१९७२१९.७	२३४३५८.४	२७४००१.७	३२६१७.७		१९.८	३७१३८.७		१८.८	३९६४३.३	१६.९

सं - संशोधित अनुमान

प्र - प्रक्षेपित

१/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ३०३.१७ करोड समायोजन

२/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. २१३०.१४ करोड समायोजन

तालिका सूची

तालिका १	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२०५७/५८ को मूल्यमा)
तालिका २	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)
तालिका ३	कुल राष्ट्रिय आय तथा बचत
तालिका ४	राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क (२०७१/७२ = १००)
तालिका ५	मौद्रिक सर्वेक्षण
तालिका ६	मौद्रिक सर्वेक्षण (वार्षिक विन्दुगत)
तालिका ७	ब्याजदर संरचना
तालिका ८	सोभै बिक्री र खरिद बोलकबोल
तालिका ९	रिपो र रिभर्स रिपो बोलकबोल
तालिका १०	निक्षेप संकलन बोलकबोल
तालिका ११	सरकारी वित्त स्थिति (नगद प्रवाहमा आधारित)
तालिका १२	नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण
तालिका १३	नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण
तालिका १४	वैदेशिक व्यापार
तालिका १५	शोधनान्तर स्थिति
तालिका १६	बैकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति
तालिका १७	विदेशी मुद्राको खरिद/बिक्री

तालिका १
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(२०५७/५८ को मूल्यमा)

शिरांक	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन					
	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७०	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०६८/६९	२०६९/७०	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	
कृषि	२१,४७८.६	२२,४७३.०	२२,७१९.३	२३,७५२.२	२३,९४५.७	२४,९६४.०	४.६	१.१	४.५	०.८	१.३	
कृषि तथा वन मत्स्यपालन	२१,१२७.१ ३५१.६	२२,०९५.० ३७८.१	२२,३३१.० ३८८.३	२३,३४४.८ ४०७.४	२३,५०९.५ ४३६.२	२३,७७६.५ ४८७.५	४.६ ७.५	१.१ २.७	४.५ ४.९	०.७ ७.१	१.१ ११.८	
गैर कृषि	३९,८५६.९	४१,६६३.१	४३,७४९.६	४६,५५३.५	४७,९९१.५	४८,२९१.६	४.५	५.०	६.४	३.१	०.६	
उद्योग	९,५२५.०	९,८११.२	१०,०७३.३	१०,७८४.०	१०,९४३.४	१०,३५२.७	३.०	२.७	७.१	१.५	-६.३	
खानी तथा उत्खनन	२६३.७	२७७.०	२८२.५	३१५.९	३२३.३	३०२.२	५.०	२.०	११.९	२.३	-६.५	
उत्पादन उद्योग	४,१९२.३	४,३४४.५	४,५०५.९	४,७८८.८	४,८०६.८	४,३३२.९	-०.९	३.७	६.३	०.४	-९.९	
विद्युत, ग्यास तथा पानी	१,३५६.४	१,४६९.०	१,४७३.१	१,५२१.३	१,५३६.६	१,५११.१	८.३	०.३	३.३	१.०	-१.७	
निर्माण	३,७९२.६	३,७२०.७	३,८११.९	४,१५८.०	४,२७६.६	४,१०६.४	०.२	२.५	९.१	२.९	-४.०	
सेवा	३०,३३१.९	३१,८५२.०	३३,६७६.३	३५,७६९.४	३७,०४८.२	३८,०३८.९	५.०	५.७	६.२	३.६	२.७	
धोक तथा खुद्रा व्यापार	७,६२९.८	७,८९६.७	८,४६९.३	९,३९१.८	९,३९०.१	९,४८२.१	३.५	७.३	१०.९	२.१	-१.१	
होटल तथा रेस्टुरेन्ट	१,०२४.४	१,१००.०	१,१६०.५	१,२३९.१	१,२८०.४	१,२९८.३	७.४	५.५	६.८	३.३	-४.८	
यातायात, भण्डारण तथा संचार	५,७५०.४	६,२९६.०	६,६९१.५	७,०४२.०	७,४८०.७	७,६७१.५	८.१	७.७	५.२	६.२	२.६	
वित्तीय मध्यस्थता	२,६१६.३	२,७०७.१	२,६८२.५	२,७८१.८	२,८६२.६	२,९५७.२	३.५	-०.९	३.७	२.९	३.३	
घर जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरु	४,८८९.४	५,०३४.६	५,२९६.१	५,४८८.९	५,५३१.३	५,७३७.३	३.०	५.२	३.६	०.८	३.७	
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	१,०८०.६	१,१२०.३	१,१८२.२	१,२४१.८	१,३०९.१	१,३८४.८	३.७	५.५	५.०	५.४	५.८	
शिक्षा	३,९७९.९	४,२०१.९	४,४५०.५	४,६६४.६	४,८३९.२	५,१६२.७	५.६	५.९	४.८	३.७	६.७	
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	९०१.२	९५९.१	१,००२.१	१,०४७.२	१,१५७.१	१,२५९.५	६.४	४.५	४.५	१०.५	८.९	
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाहरु	२,४५९.९	२,६१६.३	२,७४१.६	२,८७२.२	२,९९७.८	३,१६५.६	६.४	४.८	४.८	४.४	५.६	
कुल मूल्य अभिवृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	६१,३३५.५	६४,१३६.२	६६,४६९.०	७०,३०५.७	७१,९३७.२	७२,५५५.६	४.६	३.६	५.८	२.३	०.९	
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	२,५८२.१	२,६७२.५	२,६९१.९	२,८८३.०	२,९५२.४	३,०३६.५	३.५	०.७	७.१	२.४	२.८	
कुल मूल्य अभिवृद्धि (आधारभूत मूल्यमा)	५८,७५३.४	६१,४६३.७	६३,७७७.१	६७,४२२.७	६८,९८४.८	६९,५१९.१	४.६	३.८	५.७	२.३	०.८	
उत्पादित वस्तुमा खूद कर	५,२१६.०	५,५६४.३	६,०१८.३	६,५५२.८	७,००६.६	६,९४६.४	६.७	८.२	८.९	६.९	-१.५	
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	६३,९६९.४	६७,०२७.९	६९,७९५.४	७३,९७५.४	७५,९९१.५	७६,४६५.५	४.८	४.१	६.०	२.७	०.६	

सं - संशोधित अनुमान
 प्रा - प्रारम्भिक अनुमान
 स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका २
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(प्रचलित मूल्यमा)

शिर्षक	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन				
	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७०	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०६८/६९	२०६९/७०	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३
कृषि	४७३२७.०	५००४६.५	५३४५१.५	५९४६१.०	६२३५६.७	६६१९५.६	५.९	५.६	११.२	४.९	६.२
कृषि तथा वन मत्स्यपालन	४७३२७.०	५००४६.५	५३४५१.५	५९४६१.०	६२३५६.७	६६१९५.६	५.९	५.६	११.०	४.८	६.१
गैर कृषि	८११९९.४	९३११९.०	१०४५९१.२	१२२७५६.३	१३३८४५.९	१४२६७२.६	१४.३	१२.३	१७.४	९.०	६.६
उद्योग	१९२८४.६	२१५३८.७	२३९९२.२	२७१७२.४	२९१७६.५	२९२८०.८	११.७	११.४	१३.३	७.४	०.४
खानी तथा उत्खनन	६९५.६	८१६.६	९५६.९	११००.३	११८७.५	१२२५.६	१७.४	१७.२	१५.०	७.९	३.२
उत्पादन उद्योग	८०५३.१	९११६.४	१००३१.२	११२९९.५	११८९८.१	११५५६.६	१३.२	१०.०	१२.६	५.३	-२.९
विद्युत, ग्यास तथा पानी	१६००.२	१७५१.८	२०५५.३	२१३६.२	२१६२.०	२१२१.५	९.५	१७.३	३.९	१.२	-१.९
निर्माण	८९३५.६	९८५३.९	१०९४८.८	१२६३६.४	१३९२८.९	१४३७७.१	१०.३	११.१	१५.४	१०.२	३.२
सेवा	६१९१४.८	७१५८०.३	८०५९८.९	९५५८३.८	१०४६६९.५	११३३९१.८	१५.६	१२.६	१८.६	९.५	८.३
शोक तथा खुद्रा व्यापार	१७९३०.६	१९८१६.४	२२९८७.७	२७५७.३	२८८७.६	२९७२.६	१०.५	१६.०	१८.१	६.३	२.९
होटल तथा रेस्टुरेन्ट	२१०५.७	२५३०.७	२९८८.६	३५३०.९	४०४७.९	४३४८.६	२०.९	१८.१	१८.१	१४.६	७.४
यातायात, भण्डारण तथा संचार	१०५८३.४	१२२३५.४	१४०७३.५	१५५७६.५	१६४७७.६	१७५९१.६	१५.६	१५.०	१०.७	५.९	६.६
वित्तीय मध्यस्थता	५०११.१	५८५२.९	६२१८.३	७९३६.३	९१४०.६	१०३५६.२	१६.८	६.२	२७.६	१५.२	१३.३
घर जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरु	१०६२३.६	१२३२१.३	१३९१५.७	१५२९८.४	१६६९४.७	१९१३२.५	१६.०	१२.९	९.९	९.१	१४.६
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	२४८३.०	३०५४.७	३२२३.६	४४३२.४	५४४२.१	५४३९.७	२३.०	५.५	३७.५	१६.०	५.८
शिक्षा	६७७३.९	८१७९.७	९१५६.६	११५२५.४	१२९३६.३	१४११५.१	२०.८	११.९	२५.९	१२.२	९.१
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	१७०८.७	२०४३.१	२२३२.७	२७७२.५	३३४०.७	३६९९.५	१९.६	९.३	२४.२	२०.५	१०.७
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाहरु	४६९४.७	५५४६.१	५८०२.६	७३५४.९	८००१.८	८९९६.०	१८.१	४.६	२६.७	८.८	१२.४
कुल मूल्य अभिवृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	१२९०१४.२	१४३७४७.४	१५८०४२.६	१८२२१७.३	१९६२०२.६	२०८८८२.२	११.४	९.९	१५.३	७.७	६.५
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	४१६६.०	४९९९.२	५५२०.५	६३४३.५	७२६१.६	८१४०.७	२०.०	१०.४	१४.९	१४.५	१२.१
कुल मूल्य अभिवृद्धि (आधारभूत मूल्यमा)	१२४८४८.२	१३८७४८.२	१५२५२२.१	१७५८७३.८	१८८९४१.०	२००७२७.५	११.१	९.९	१५.३	७.४	६.२
उत्पादित वस्तुमा खूद कर	११८४७.२	१३९६६.२	१६९७९.०	२०५८०.२	२३९०६.०	२४१४१.६	१८.१	२१.४	२१.२	१२.३	४.५
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	१३६६९५.४	१५२७३४.४	१६९५०१.१	१९६४५४.०	२१२०४७.०	२२४८६९.१	११.७	११.०	१५.९	७.९	६.०

सं - संशोधित अनुमान
 प्रा - प्रारम्भिक अनुमान
 स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ३
कुल राष्ट्रिय आय तथा बचत
(प्रचलित मूल्यमा)

शिर्षक	रु. करोडमा						कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग अनुपात		
	२०६७/६८	२०६८/६९	२०६९/७०	२०७०/७१	२०७१/७२ ^{सं}	२०७२/७३ ^{प्रा}	२०७०/७१	२०७१/७२ ^{सं}	२०७२/७३ ^{प्रा}
कुल उपभोग	११७६०३.०	१३५९५३.९	१५१६१२.९	१७३०३१.२	१९३४०४.६	२१३०५२.०	८८.१	९१.२	९४.७
सरकारी क्षेत्र	१३०९१.७	१६४३७.०	१६८४०.७	२०१९१.५	२३२५३.२	२४६१४.६	१०.३	११.०	१०.९
निजी क्षेत्र	१०२२१२.६	११९५१६.९	१३४७७२.१	१४९३३७.५	१६६२९६.२	१८४३७१.५	७८.०	७८.४	८२.०
गैर-मुनाफाकारी संस्थाहरु	२२९८.७	२७३०.७	२९१६.१	३५०२.२	३६५५.२	४०६५.९	१.८	१.८	१.८
कुल लगानी	५१९२६.८	५२६८८.९	६३२६०.१	८०८७५.८	८२२३०.३	७६३५५.६	४१.२	३८.८	३४.०
कुल स्थिर पूँजी लगानी	२९२७३.०	३१७१८.५	३८२९७.२	४६२०१.३	५८८३४.५	५६२४५.८	२३.५	२७.७	२५.०
सरकारी क्षेत्र	६३८०.६	७५५५.५	७५३८.६	९४९७.९	११०२५.४	१३२७७.४	४.८	५.२	५.९
निजी क्षेत्र	२२८९२.४	२४५६२.९	३०७५८.६	३६७०३.४	४७८०९.१	४२९६८.३	१८.७	२२.५	१९.१
स्टक परिवर्तन	२२६५३.८	२०९७०.४	२४९६२.९	३४६७४.४	२३३९५.८	२०१०९.९	१७.७	११.०	८.९
कुल आन्तरिक माग	१६९५२९.९	१८८६४२.८	२१४८७३.०	२५३९०७.०	२७५६३४.९	२८९४०७.६	१२९.२	१३०.०	१२८.७
वस्तु तथा सेवा निर्यात	१२१७१.४	१५३८६.३	१८११८.०	२२६०२.२	२४७५६.५	२३९६६.४	११.५	११.७	१०.७
वस्तु तथा सेवा आयात	४५००५.९	५१२९४.८	६३४८९.९	८००५५.२	८८३४४.४	८८५०४.९	४०.८	४१.७	३९.४
खूद वस्तु तथा सेवा निर्यात	-३२८३४.५	-३५९०८.४	-४५३७१.९	-५७४५३.१	-६३५८७.९	-६४५३८.५	-२९.२	-३०.०	-२८.७
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	१३६६९५.४	१५२७३४.४	१६९५०१.१	१९६४५४.०	२१२०४७.०	२२४८६९.१	१००.०	१००.०	१००.०
खूद साधन आय	७५४.९	१२२९.१	१३०७.९	३२७५.२	३४२४.३	४३९६.२	१.७	१.६	२.०
कुल राष्ट्रिय आय	१३७४५०.३	१५३९६३.५	१७०८०९.०	१९९७२९.१	२१५४७१.३	२२९२६५.३	१०१.७	१०१.६	१०२.०
खूद ट्रान्सफर	३०७८५.९	४२२७७.२	४९७७०.१	६३१५०.०	७०९९५.७	८०३५७.२	३२.१	३३.५	३५.७
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी	१६८२३६.२	१९६२४०.७	२२०५७९.१	२६२८७९.२	२८६४६६.९	३०९६२२.५	१३३.८	१३५.१	१३७.७
कुल गार्हस्थ्य बचत	१९०९२.४	१६७८०.५	१७८८८.२	२३४२२.७	१८६४२.४	११८१७.१	११.९	८.८	५.३
कुल राष्ट्रिय बचत	५०६३३.२	६०२८६.८	६८९६६.२	८९८४७.९	९३०६२.३	९६५७०.६	४५.७	४३.९	४२.९

सं - संशोधित अनुमान

प्रा - प्रारम्भिक अनुमान

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ४
राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क
(आधार वर्ष : २०७१/७२ = १००)

महिना	२०६९/७०		२०७०/७१		२०७१/७२		२०७२/७३	
	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन
साउन	८५.९	११.९	९२.७	७.९	९९.६	७.५	१०६.५	६.९
भदौ	८६.०	११.२	९२.८	८.०	९९.९	७.६	१०७.१	७.२
असोज	८५.९	१०.५	९३.२	८.४	१००.२	७.५	१०८.४	८.२
कात्तिक	८५.२	१०.५	९३.६	१०.०	१००.४	७.२	११०.९	१०.४
मंसिर	८४.२	१०.४	९२.९	१०.३	९९.४	७.०	११०.९	११.६
पुस	८४.१	९.८	९२.३	९.७	९८.६	६.८	११०.५	१२.१
माघ	८४.८	१०.१	९२.२	८.८	९८.७	७.०	१०९.८	११.३
फागुन	८५.०	१०.२	९२.६	८.९	९९.०	७.०	१०९.२	१०.२
चैत	८५.२	९.५	९३.२	९.४	९९.७	६.९	१०९.४	९.७
बैशाख	८६.२	८.७	९४.६	९.७	१०१.३	७.१	१११.५	१०.०
जेठ	८६.१	८.२	९४.२	९.५	१०१.२	७.४	११२.४	११.१
असार	८७.९	७.८	९५.०	८.१	१०२.२	७.६		
वार्षिक	८५.५	९.९	९३.३	९.१	१००.०	७.२	१०९.७*	९.९*

* एघार महिनाको औसत ।

तालिका ५
मौद्रिक सर्वेक्षण

(रु. करोडमा)

मौद्रिक योगाङ्क	२०७१	२०७२	२०७२	२०७३	परिवर्तन (एघार महिना)			
					२०७१/७२		२०७२/७३	
					असार	जेठ	असार	जेठ ^१
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	५९,९२२.०	७३,१५०.६	७४,७२८.७	९३,९७४.२	१२,७२०.३ ^{१/}	२१.२	१७,११५.४ ^{२/}	२२.९
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	६८,६७५.९	८३,२७६.८	८४,७६७.९	१०५,१६५.७	१४,६००.९	२१.३	२०,३९७.८	२४.१
१.२ वैदेशिक दायित्व	८,७५३.९	१०,१२६.२	१०,०३९.२	११,१९१.४	१,३७२.३	१५.७	१,१५२.३	११.५
क. विदेशी मुद्रा निक्षेप	८,००५.३	९,४९१.७	९,४३९.६	१०,६८५.१	१,४८६.४	१८.६	१,२४५.६	१३.२
ख. अन्य वैदेशिक दायित्व	७४८.७	६३४.५	५९९.६	५०६.३	-११४.२	-१५.३	-९३.३	-१५.६
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	९६,६७४.७	१०७,०२३.३	११३,०५१.४	१२०,३९३.७	१०,८५६.९ ^{१/}	११.२	९,४७२.५ ^{२/}	८.४
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	१३१,४३०.५	१४५,३३७.५	१५२,७३४.६	१६६,२७५.२	१३,९०७.०	१०.६	१३,५४०.६	८.९
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	१४,१९८.९	६,५९८.८	१२,७२१.१	-६०३.२	-७,६००.२	-५३.५	-१३,३२४.४	-१०४.७
अ. सरकारमाथिको दावी	१६,५४९.०	१४,६८७.२	१६,१०२.५	२१,१४३.३	-१,८६१.८	-११.३	५,०४०.९	३१.३
आ. सरकारी निक्षेप	२,३५०.१	८,०८८.५	३,३८१.३	२१,७४६.६	५,७३८.४	२४४.२	१८,३६५.३	५४३.१
ख. गैर-वित्तीय सरकारी संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१,०४१.७	९७९.७	१,०१०.१	९२९.०	-६२.१	-६.०	-८१.१	-८.०
ग. वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१,१०७.४	१,४३५.२	१,६०८.९	१,८८८.१	३२७.८	२९.६	२७९.३	१७.४
अ. सरकारी	१४८.८	२६६.८	३२६.१	३४१.४	११८.१	७९.४	१५.३	४.७
आ. गैर-सरकारी	९५८.६	१,१६८.३	१,२८२.८	१,५४६.७	२०९.७	२१.९	२६३.९	२०.६
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	११५,०८२.५	१३६,३२३.९	१३७,३९४.५	१६४,०६१.३	२१,२४१.५	१८.५	२६,६६६.८	१९.४
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	३४,७५५.८	३८,३१४.२	३९,६८३.१	४५,८८१.५	३,०५०.१	८.८	४,०६८.२	१०.३
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम२)	१५६,५९६.७	१८०,१७४.०	१८७,७८०.२	२१४,३६८.०	२३,५७७.३	१५.१	२६,५८७.८	१४.२
३.१ मुद्रा प्रदाय (क+ख), एम१+	११३,०१७.४	१३०,९०७.३	१३७,६०४.९	१५६,८४१.७	१७,८८९.९	१५.८	१९,२३६.९	१४.०
क. मुद्रा प्रदाय (एम१)	३५,४८३.०	३९,७९६.९	४२,४७४.५	४७,३१९.१	४,२३३.९	११.९	४,८४४.६	११.४
मुद्रा	२२,७५३.७	२६,०८४.४	२७,००८.०	३१,६५१.५	३,३३०.७	१४.६	४,६४३.५	१७.२
चलती निक्षेप	१२,७२९.३	१३,६३२.५	१५,४६६.४	१५,६६७.५	९०३.२	७.१	२०१.१	१.३
ख. बचत तथा कल निक्षेप	७७,५३४.४	९१,१९०.४	९५,१३०.४	१०९,५२२.६	१३,६५६.१	१७.६	१४,३९२.२	१५.१
३.२. आवधिक निक्षेप	४३,५७९.३	४९,२६६.७	५०,१७५.३	५७,५२६.३	५,६८७.३	१३.१	७,३५१.०	१४.७
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम३)	१६४,६०२.०	१८९,६६५.७	१९७,२१९.७	२२५,०५३.१	२५,०६३.७	१५.२	२७,८३३.४	१४.१

अ - अनुमान

१/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ५०८.३१ करोड समायोजन

२/ विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. २१३०.१४ करोड समायोजन

तालिका ६
मौद्रिक सर्वेक्षण
(वार्षिक विन्दुगत)

मौद्रिक योगाङ्क	२०७१	२०७२	२०७३	परिवर्तन			
				२०७१/७२		२०७२/७३	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	५७,९३४.५	७३,१५०.६	९३,९७४.२	१५,२१६.१	२६.३	२०,८२३.६	२८.५
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	६६,७११.४	८३,२७६.८	१०५,१६५.७	१६,५६५.५	२४.८	२१,८८८.८	२६.३
१.२ वैदेशिक दायित्व	८,७७६.८	१०,१२६.२	११,१९९.४	१,३४९.४	१५.४	१,०६५.२	१०.५
क. विदेशी मुद्रा निक्षेप	७,७८२.६	९,४९९.७	१०,६८५.१	१,७०२.९	२२.०	१,१९३.४	१२.६
ख. अन्य वैदेशिक दायित्व	९९४.३	६३४.५	५०६.३	-३५९.८	-३६.२	-१२८.२	-२०.२
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	९१,४१४.७	१०७,०२३.३	१२०,३९३.७	१५,६०८.६	१७.१	१३,३७०.४	१२.५
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	१२४,५७०.९	१४५,३३७.५	१६६,२७५.२	२०,७६६.६	१६.७	२०,९३७.७	१४.४
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	८,९१३.४	६,५९८.८	-६०३.२	-२,३१४.६	-२६.०	-७,२०२.०	-१०९.१
अ. सरकारमाथिको दावी	१६,८६५.७	१४,६८७.२	२१,१४३.३	-२,१७८.५	-१२.९	६,४५६.९	४४.०
आ. सरकारी निक्षेप	७,९५२.४	८,०८८.५	२१,७४६.६	१३६.१	१.७	१३,६५८.९	१६८.९
ख. गैर-वित्तीय सरकारी संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१,१९८.६	९७९.७	९२९.०	-२१९.०	-१८.३	-५०.७	-५.२
ग. वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१,१०२.९	१,४३५.२	१,८८८.९	३३२.२	३०.१	४५२.९	३१.६
अ. सरकारी	१५६.७	२६६.८	३४१.४	११०.१	७०.३	७४.६	२७.९
आ. गैर-सरकारी	९४६.२	१,१६८.३	१,५४६.७	२२२.१	२३.५	३७८.४	३२.४
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	१,१०२.९	१,४३५.२	१,८८८.९	३३२.२	३०.१	४५२.९	३१.६
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	३३,१५६.२	३८,३१४.२	४५,८८९.५	५,१५८.०	१५.६	७,५६७.३	१९.८
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम२)	१४९,३४९.३	१८०,१७४.०	२१४,३६८.०	३०,८२४.७	२०.६	३४,१९४.०	१९.०
३.१ मुद्रा प्रदाय (क+ख), एम१+	१०६,७५४.२	१३०,९०७.३	१५६,८४१.७	२४,१५३.१	२२.६	२५,९३४.४	१९.८
क. मुद्रा प्रदाय (एम१)	३३,६५४.०	३९,७६६.९	४७,३१९.१	६,०६२.८	१८.०	७,६०२.२	१९.१
मुद्रा	२२,३४१.८	२६,०८४.४	३१,६५१.५	३,७४२.६	१६.८	५,५६७.१	२१.३
चलती निक्षेप	११,३१२.३	१३,६८२.५	१५,६६७.५	२,३२०.२	२०.५	२,०३५.१	१४.९
ख. बचत तथा कल निक्षेप	७३,१००.१	९१,१२०.४	१०९,५२२.६	१८,०९०.३	२४.७	१८,५३६.९	२०.९
३.२. आवधिक निक्षेप	४९,५९५.१	४९,२६६.७	५७,५२६.३	६,६७१.६	१५.७	८,२५९.६	१६.८
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम३)	१५७,१३१.८	१८९,६६५.७	२२५,०५३.१	३२,५३३.९	२०.७	३५,३८७.४	१८.७

अ - अनुमान

तालिका ७
ब्याजदर संरचना
(प्रतिशत प्रतिवर्ष)

वर्ष महिना	२०७१ असार	२०७२ असार	२०७२ असोज	२०७२ पुस	२०७२ चैत	२०७३ जेठ
क. नीतिगत दर						
अनिवार्य नगद मौज्जात (सीआरआर)						
वाणिज्य बैंक	५.०	६.०	६.०	६.०	६.०	६.०
विकास बैंक	४.५	५.०	५.०	५.०	५.०	५.०
वित्त कम्पनी	४.०	४.०	४.०	४.०	४.०	४.०
बैंक दर	८.०	८.०	७.०	७.०	७.०	७.०
पुनरकर्जा दर						
विशेष पुनरकर्जा	१	१.०	१.०	१.०	१.०	१.०
साधारण पुनरकर्जा	५.०	४.०	४.०	४.०	४.०	४.०
निर्यातको लागि विदेशी मुद्रामा दिइने कर्जा	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५
स्थायी तरलता सुविधा ब्याजदर [^]	८.०	८.०	७.०	७.०	७.०	७.०
ख. सरकारी सेक्युरिटी						
ट्रेजरी बिल्स (२८ दिने) [*]	०.०१	-	-	-	-	-
ट्रेजरी बिल्स (९१ दिने) [*]	०.०२	०.१७	१.१०	०.६८	१.१०	०.१२
ट्रेजरी बिल्स (१८२ दिने) [*]	०.४२	०.५६	१.५७	०.८३	१.१०	०.४४
ट्रेजरी बिल्स (३६४ दिने) [*]	०.७२	०.७६	१.९७	०.९४	१.२९	०.६७
विकास ऋण पत्र	३.२५-९.५	२.६५-९.५	२.६५-९.५	२.६५-९.०	२.६५-९.०	२.६५-९.०
राष्ट्रिय/नागरिक बचत पत्र	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०
ग. अन्तर बैंक कारोबार दर	०.१६	१.०१	०.६४	०.२६	१.५९	०.३६
घ. भारत असात निक्षेप ब्याजदर (वाणिज्य बैंक)	४.०९	३.९४	३.५५	३.३२	२.९४	३.०९
ङ. भारत असात कर्जा ब्याजदर (वाणिज्य बैंक)	१०.५५	९.६२	९.४६	९.२९	९.०६	८.९८
च. आधार ब्याजदर (वाणिज्य बैंक)	८.३६	७.८८	७.२२	६.८२	६.३२	६.२७

[^] २०६९ भदौ १ गतेदेखि बैंक दरमै स्थायी तरलता सुविधा प्रदान गर्न थालिएको ।

* भारत असात बट्टा दर

तालिका ८
सोभै बिक्री र खरिद बोलकबोल

(रु. करोडमा)

महिना	बिक्री बोलकबोल						खरिद बोलकबोल					
	२०७०/७१		२०७१/७२		२०७२/७३		२०७०/७१		२०७१/७२		२०७२/७३	
	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)
साउन	-	-	-	-	५९०.०	१.१	-	-	-	-	-	-
भदौ	-	-	-	-	३२०.०	२.९	-	-	-	-	-	-
असोज	८५०.०	०.१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
कात्तिक	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
मंसिर	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
पुस	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
माघ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
फागुन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
चैत	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
वैशाख	-	-	६००.०	०.८	-	-	-	-	-	-	-	-
जेठ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
असार	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
कुल जम्मा	८५०.०	०.१	६००.०	०.८	९१०.०							

* भारत औसत बढ्दा दर

तालिका ९
रिपो र रिभर्स रिपो बोलकबोल

(रु. करोडमा)

महिना	रिपो बोलकबोल						रिभर्स रिपो बोलकबोल					
	२०७०/७१		२०७१/७२		२०७२/७३		२०७०/७१		२०७१/७२		२०७२/७३	
	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)	रकम	बढ्दा दर* (प्रतिशत)
साउन	-	-	-	-	-	-	-	-	९,९५०.०	०.००	१,३००.०	०.७२
भदौ	-	-	-	-	-	-	१,५००.०	०.०७	६,८५०.०	०.०५	८३०.०	१.३०
असोज	-	-	-	-	-	-	२,०००.०	०.०५	१,९००.०	०.११	३,५००.०	०.२२
कात्तिक	-	-	-	-	-	-	-	-	१,१००.०	०.०३	२,०००.०	०.२१
मंसिर	-	-	-	-	-	-	२,९५०.०	०.०६	२,२५०.०	०.०५	९००.०	०.१३
पुस	-	-	-	-	-	-	५,४००.०	०.६८	४,०००.०	०.०१	१,२०५.०	०.०४
माघ	-	-	-	-	-	-	५,८५०.०	०.३९	९७५.०	०.१७	४,०००.०	०.११
फागुन	-	-	-	-	-	-	९,३००.०	०.१८	८५.०	०.४०	२,५४२.०	०.१७
चैत	-	-	-	-	-	-	७,८००.०	०.०८	२७०.०	०.०४	२२७.०	१.०८
वैशाख	-	-	-	-	-	-	७,८००.०	०.०५	६००.०	०.३२	५९१.०	०.४१
जेठ	-	-	-	-	-	-	९,७५०.०	०.०४	१,१००.०	०.२६	४,०००.०	०.०७
असार	-	-	-	-	-	-	७,९००.०	०.०२	२,५००.०	०.०२	-	-
कुल जम्मा	-	-	-	-	-	-	६०,२५०.०	०.१६	३१,५८०.०	०.०५	२१,०९५.०	

* भारित औसत बढ्दा दर

तालिका १०
निक्षेप संकलन बोलकबोल

(रकम रु. करोडमा)

महिना	२०७१/७२		२०७२/७३	
	रकम	ब्याजदर* (प्रतिशतमा)	रकम	ब्याजदर* (प्रतिशतमा)
साउन	-	-	५,७२५.०	१.३९
भदौ	२,०००.०	०.६९	-	-
असोज	२,०००.०	०.६७	-	-
कात्तिक	-	-	१०,०००.०	०.८७
मंसिर	१,५००.०	०.२१	२,६१५.०	१.०८
पुस	२,०००.०	०.२०	१,५००.०	०.८१
माघ	५००.०	०.६९	६,०००.०	०.४८
फागुन	५००.०	०.८६	३,९१०.०	०.३९
चैत	१,०००.०	०.७२	-	-
वैशाख	१,०००.०	०.७९	-	-
जेठ	-	-	-	-
असार	५,०००.०	०.२४	-	-
कुल	१५,५००.०	०.४५	२९,७५०.०	

* भारत औसत

तालिका ११
सरकारी वित्त स्थिति
(नगद प्रवाहमा आधारित)

(असार चौथो हप्ताको तथ्याङ्कमा आधारित)⁺

(रु. करोडमा)

शीर्षक	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३ ^ब	प्रतिशत परिवर्तन	
	असार २७	असार २५	असार २४	२०७१/७२	२०७२/७३
बजेटको खर्च	३७०६४.८	४४०९९.७	४६४२९.७	१९.०	५.३
चालू	२८०३३.२	३००४२.८	३१५२१.२	७.२	४.९
क. आन्तरिक साधन	२५३४०.७	२७९०९.३	२८९४९.६	१०.१	३.७
ख. वैदेशिक ऋण	४५९.३	३३०.९	७५५.९	-२८.०	१२८.४
ग. वैदेशिक अनुदान	२२३३.१	१८०२.६	१८१५.७	-१९.३	०.७
पुँजीगत	४६३६.६	५६६३.०	६९३५.१	२२.१	२२.५
क. आन्तरिक साधन	३६२८.६	४६८५.४	५९५२.६	२९.१	२७.०
ख. वैदेशिक ऋण	४३५.०	६६०.२	५५३.६	५१.८	-१६.१
ग. वैदेशिक अनुदान	५७३.०	३१७.४	४२८.८	-४४.६	३५.१
वित्तीय व्यवस्था	४३९५.१	८३९३.९	७९७३.५	९१.०	-५.०
क. आन्तरिक साधन	४३३९.१	७९४०.६	७५४३.९	८३.०	-५.०
ख. वैदेशिक ऋण	०.०	३१३.६	३९७.०		२६.६
ग. वैदेशिक अनुदान	५६.०	१३९.७	३२.६	१४९.६	
फ्रिज खाताबाट खर्च	१३.८	०.०	०.०	-१००.०	
फ्रिज १: चालू	०.९	०.०	०.०	-१००.०	
फ्रिज २: पुँजीगत	१२.९	०.०	०.०	-१००.०	
फ्रिज ३: वित्तीय	०.०	०.०	०.०		
कुल खर्च	३७०७८.७	४४०९९.७	४६४२९.७	१८.९	५.३
कुल साधन	३९३६८.०	४३३९८.१	४९७८९.४	१०.२	१४.७
राजस्व तथा अनुदान	३७४७८.०	४०९८२.४	४७५०४.६	९.४	१५.९
राजस्व	३३७५१.५	३८०६४.४	४३४२७.०	१२.८	१४.१
वैदेशिक अनुदान	३७२६.५	२९१८.१	४०७७.६	-२१.७	३९.७
गैर बजेटरी आय, खुद	७४६.९	८६०.१	५६८.४	१५.२	-३३.९
अन्य आय	-५.४	०.४	४२.३	-१०८.०	९७२५.६
मु.अ.क. कोष खाता	२३५.९	१६४.५	१७०.७	-३०.३	३.८
भन्सार कोष खाता	९१.३	१५६.४	-१९.७	७१.२	-११२.६
पुर्ननिर्माण कोष खाता	-	-	-		
स्थानीय निकाय खाता [#]	८२१.३	१२३४.२	१५२३.१	५०.३	२३.४
बजेट बचत/घाटा (-)	२२८९.४	-७०१.७	३३५९.६	-१३०.६	-५७८.८
न्यून व्यहोरीने श्रोतहरू	-२२८९.४	७०१.७	-३३५९.६	-१३०.६	-५७८.८
आन्तरिक ऋण	-३८३२.९	-६१७.६	-७५८३.५	-८३.९	११२८.०
आन्तरिक सापटी	९९८.३	४२४२.३	८७६६.२	३२५.०	
क. ट्रेजरी बिल	०.०	१०००.०	२०५०.०		
ख. विकास ऋणपत्र	९००.०	३०००.०	६२००.०	२३३.३	
ग. राष्ट्रिय बचतपत्र	९०.६	०.०	०.०	-१००.०	
घ. नागरिक बचतपत्र	०.०	२३३.९	५००.०		
ङ. वैदेशिक रोजगारी बचतपत्र	७.६	८.४	१६.२	९.५	
अधिविक्रय ⁺⁺	-४९७४.३	-४८५३.६	-१६३३०.०	-२.४	२३६.५
अन्य [@]	१४३.२	-६.३	-१९.७	-१०४.४	२१२.४
वित्तीय व्यवस्था	४२.६	७८०.७	१२७५.८	१७३३.८	६३.४
वैदेशिक ऋण	१५००.९	५३८.६	२९४८.०	-६४.१	४४७.४

⁺ प्रस्तुत तथ्याङ्क सरकारी कारोबार गर्ने नेपाल राष्ट्र बैंकका ८ कार्यालय, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका ६९ शाखा, नेपाल बैंकका ४९ शाखा, कृषि विकास बैंकका २२ वटा शाखाहरू, एभरेष्ट बैंकका ९ शाखा, ग्लोबल आइएमई बैंकका ४ शाखा, नेपाल बंगलादेश बैंक, एनएमबी बैंक र बैंक अफ काठमाडौंका १/१ शाखाबाट प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित रहेको छ।
[#] गा.वि.स. तथा जि.वि.स. लाई वितरण भएको रकम मध्ये खर्च नभई बाँकी रहेको परिवर्तन।
⁺⁺ ऋणात्मक चिन्ह (-) ले बचत जनाउँछ।
[@] नेपाल सरकारको कारोबारबाट आर्जित व्याज तथा अन्य।
^ब अपरिष्कृत

तालिका १२
नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण

(रु. करोडमा)

स.नं.	ऋणपत्रहरू तथा स्वामित्व	२०७१	२०७२	२०७३	रकम परिवर्तन	
		असार	असार	असार १५	(असार २०७२ - असार २०७१)	(१५ असार २०७३ - असार २०७२)
१	ट्रेजरी बिल्ल	१३६४६.८	११९८५.८	१२५०५.९	-१६६१.०	५२०.१
	क. नेपाल राष्ट्र बैंक	२२०४.९	१७९६.९	१६१०.०	-४०८.०	-१८६.९
	ख. वाणिज्य बैंकहरू	११३३६.०	१००७२.९	१०६८७.०	-१२६३.१	६१४.०
	ग. विकास बैंकहरू	७२.१	९०.७	४७.४	१८.६	-४३.३
	घ. वित्त कम्पनीहरू	३३.८	२५.३	११.२	-८.४	-१४.२
	ड. अन्य	०.०	०.०	१५०.४	०.०	१५०.४
२	विकास ऋणपत्र	४७११.१	५७०७.०	११३८२.०	९९५.९	५६७५.०
	क. नेपाल राष्ट्र बैंक	०.०	२.९	०.०	२.९	-२.९
	ख. वाणिज्य बैंकहरू	२३००.७	३५६३.४	८१२०.९	१२६२.७	४५५७.५
	ग. विकास बैंकहरू	२०२.३	२१८.१	५१३.९	१५.८	२९५.८
	घ. वित्त कम्पनीहरू	२७०.२	२७९.४	३७७.७	९.१	९८.३
	ड. अन्य	१९३७.९	१६४३.३	२३६९.६	-२९४.६	७२६.४
३	राष्ट्रिय बचतपत्र	१६५८.६	१६५८.६	११०८.६	०.०	-५५०.०
	क. नेपाल राष्ट्र बैंक	१.९	२.१	३.१	०.३	१.०
	ख. वाणिज्य बैंकहरू	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
	ग. विकास बैंकहरू	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
	घ. वित्त कम्पनीहरू	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
	ड. अन्य	१६५६.८	१६५६.५	११०५.५	-०.३	-५५१.०
४	नागरिक बचतपत्र	१५१.७	३०५.६	७८०.६	१५३.९	४७५.०
	क. नेपाल राष्ट्र बैंक	१२६.५	५०.८	३०.८	-७५.८	-२०.०
	ख. वाणिज्य बैंकहरू	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
	ग. विकास बैंकहरू	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
	घ. वित्त कम्पनीहरू	०.६	०.०	०.०	-०.६	०.०
	ड. अन्य	२४.५	२५४.९	७४९.९	२३०.४	४९५.०
५	वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	१३.५	२१.५	३७.४	८.०	१५.९
	क. नेपाल राष्ट्र बैंक	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
	ख. अन्य	१३.५	२१.५	३७.४	८.०	१५.९
६	कुल आन्तरिक ऋण	२०१८१.८	१९६७८.६	२५८१४.५	-५०३.२	६१३६.०
	क. नेपाल राष्ट्र बैंक	२३३३.३	१८५२.७	१६४३.९	-४८०.६	-२०८.८
	ख. वाणिज्य बैंकहरू	१३६३६.७	१३६३६.३	१८८०७.८	-०.४	५१७१.५
	ग. विकास बैंकहरू	२७४.४	३०८.८	५६१.३	३४.३	२५२.५
	घ. वित्त कम्पनीहरू	३०४.६	३०४.७	३८८.८	०.१	८४.१
	ड. अन्य	३६३२.७	३५७६.१	४४१२.८	-५६.६	८३६.६
७	नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको निक्षेप (अधिविकर्ष (+)/बचत(-))	-२३५०.१	-३३८१.३	-१९७११.३	-१०३१.२	-१६३३०.०

नोट: २०७३ असार १५को अधिविकर्ष/बचतको रकम २०७३ असार २४ मा आघारित।

तालिका १३
नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण

(रु. करोडमा)

	२०७० असार		२०७१ असार		२०७२ असार		२०७३ असार १५		२०७३ असार ^अ	
	रकम	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात	रकम	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात	रकम	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात	रकम	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात	रकम	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात
क कुल आन्तरिक ऋण	१९०४.३	१.१	१९९८.३	१.०	४२४१.८	२.०	८७६६.२	३.९	८७७७.०	३.९
ट्रेजरी बिल्स	१९००.०	१.१	१०००.०	०.५	९९९.५	०.५	२०५०.०	०.९	-	-
विकास ऋणपत्र	०.०	०.०	९००.०	०.५	३०००.०	१.४	६२००.०	२.८	-	-
राष्ट्रिय बचतपत्र	०.०	०.०	९०.३	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
नागरिक बचतपत्र	०.०	०.०	०.०	०.०	२३३.९	०.१	५००.०	०.२	-	-
वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	४.३	०.०	७.३	०.०	८.४	०.०	१६.२	०.०	-	-
ख ऋण मुक्तानी	२१००.४	१.२	२५१६.७	१.३	४७४५.५	२.२	२६३०.२	१.२	५०४०.२	२.२
ट्रेजरी बिल्स	१४१५.६	०.८	१०००.०	०.५	२६६१.०	१.३	१५२९.९	०.७	-	-
विकास ऋणपत्र	५९०.९	०.३	१३५०.०	०.७	२००४.१	०.९	५२५.०	०.२	-	-
राष्ट्रिय बचतपत्र	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	५५०.०	०.२	-	-
नागरिक बचतपत्र	९३.९	०.१	१६६.७	०.१	८०.०	०.०	२५.०	०.०	-	-
वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	०.०	०.०	०.०	०.०	०.४	०.०	०.३	०.०	-	-
ग नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण (क-ख)	-१९६.१	-०.१	-५१८.४	-०.३	-५०३.७	-०.२	६१३६.०	२.७	३७३६.८	१.७
ट्रेजरी बिल्स	४८४.४	०.३	०.०	०.०	-१६६१.५	-०.८	५२०.१	०.२	-	-
विकास ऋणपत्र	-५९०.९	-०.३	-४५०.०	-०.२	९९५.९	०.५	५६७५.०	२.५	-	-
राष्ट्रिय बचतपत्र	०.०	०.०	९०.३	०.०	०.०	०.०	-५५०.०	-०.२	-	-
नागरिक बचतपत्र	-९३.९	-०.१	-१६६.७	-०.१	१५३.९	०.१	४७५.०	०.२	-	-
वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	४.३	०.०	७.३	०.०	८.४	०.०	१५.९	०.०	-	-
घ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	१६९५०१.१	१००.०	१९६४५४.०	१००.०	२१२०४७.०	१००.०	२२४८६९.१	१००.०	२२४८६९.१	१००.०

अ - अनुमान

तालिका १४
वैदेशिक व्यापार⁺

(रु. करोडमा)

	वार्षिक		एघार महिना			प्रतिशत परिवर्तन (एघार महिना)	
	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७१/७२	२०७२/७३
कूल निर्यात	९१९९.१	८५३१.९	८१७३.०	७७८३.१	६२१५.५	-४.८	-२०.१
भारत	५९६१.४	५५८६.५	५४५४.१	५११०.८	३४८७.२	-६.३	-३१.८
चीन	२८४.१	२२३.०	२१७.५	२१५.८	१५०.२	-०.८	-३०.४
अन्य मुलुक	२९५३.७	२७२२.५	२५०१.४	२४५६.५	२५७८.१	-१.८	४.९
कूल आयात	७१४३६.६	७७४६८.४	६४५७०.४	६९०६९.७	६८४७५.३	७.०	-०.९
भारत	४७७९४.७	४९१६५.६	४३१६२.१	४३७७२.९	४२०९८.१	१.४	-३.८
चीन	७३३१.९	१००१६.६	६५१९.७	९२१७.१	१०३६४.६	४१.४	१२.४
अन्य मुलुक	१६३१०.०	१८२८६.२	१४८८८.५	१६०७९.७	१६०१२.६	८.०	-०.४
व्यापार सन्तुलन	-६२२३७.५	-६८९३६.५	-५६३९७.३	-६१२८६.६	-६२२५९.८	८.७	१.६
भारत	-४१८३३.३	-४३५७९.१	-३७७०८.०	-३८६६२.१	-३८६१०.९	२.५	-०.१
चीन	-७०४७.८	-९७९३.७	-६३०२.२	-९००१.४	-१०२१४.४	४२.८	१३.५
अन्य मुलुक	-१३३५६.३	-१५५६३.७	-१२३८७.१	-१३६२३.२	-१३४३४.५	१०.०	-१.४
कूल व्यापार	८०६३५.७	८००००.३	७२७४३.४	७६८५२.८	७४६९०.८	५.६	-२.८
भारत	५४७५६.१	५४७५२.१	४८६१६.२	४८८८३.७	४५५८५.३	०.६	-६.७
चीन	७६१५.९	१०२३९.६	६७३७.२	९४३२.९	१०५१४.७	४०.०	११.५
अन्य मुलुक	१९२६३.७	२१००८.७	१७३९०.०	१८५३६.२	१८५९०.७	६.६	०.३
१. निर्यात आयात अनुपात	१२.९	११.०	१२.७	११.३	९.१		
भारत	१२.५	११.४	१२.६	११.७	८.३		
चीन	३.९	२.२	३.३	२.३	१.४		
अन्य मुलुक	१८.१	१४.९	१६.८	१५.३	१६.१		
२. कूल निर्यातमा हिस्सा							
भारत	६४.८	६५.५	६६.७	६५.७	५६.१		
चीन	३.१	२.६	२.७	२.८	२.४		
अन्य मुलुक	३२.१	३१.९	३०.६	३१.६	४१.५		
३. कूल आयातमा हिस्सा							
भारत	६६.९	६३.५	६६.८	६३.४	६१.५		
चीन	१०.३	१२.९	१०.१	१३.३	१५.१		
अन्य मुलुक	२२.८	२३.६	२३.१	२३.३	२३.४		
४. कूल व्यापार घाटामा हिस्सा							
भारत	६७.२	६३.२	६६.९	६३.१	६२.०		
चीन	११.३	१४.२	११.२	१४.७	१६.४		
अन्य मुलुक	२१.५	२२.६	२२.०	२२.२	२१.६		
५. कूल व्यापारमा हिस्सा							
भारत	६६.७	६३.७	६६.८	६३.६	६१.०		
चीन	९.४	११.९	९.३	१२.३	१४.१		
अन्य मुलुक	२३.९	२४.४	२३.९	२४.१	२४.९		
६. कूल व्यापारमा निर्यात आयातको हिस्सा							
निर्यात	११.४	९.९	११.२	१०.१	८.३		
आयात	८८.६	९०.१	८८.८	८९.९	९१.७		

⁺ भन्सार तथ्यांकमा आधारित

तालिका १५
शोधनान्तर स्थिति

(रु. करोडमा)

विवरण	२०७०/७१		२०७१/७२		२०७२/७३ अ		प्रतिशत परिवर्तन (एघार महिना)	
	११ महिना	वार्षिक	११ महिना	वार्षिक	११ महिना	२०७१/७२	२०७२/७३ अ	अ
क. चालू खाता	७७८४.०	८९७२.२	९५२८.५	१०८३२.०	१३००८.१	२२.४	३६.५	
निर्यात, एफ.ओ.बी.	९१४९.१	१००९६.१	८९५३.६	९८२७.६	६६६०.१	-२.१	-२५.६	
तेल	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०			
अन्य	९१४९.१	१००९६.१	८९५३.६	९८२७.६	६६६०.१	-२.१	-२५.६	
आयात, एफ.ओ.बी.	-६३४७०.२	-६९६३७.३	-६७९२२.१	-७६१७७.३	-६७०४३.३	७.०	-१.३	
तेल	-१२२६९.८	-१३२९७.६	-१०१२३.२	-११२०४.५	-५८९८.८	-१७.५	-४१.७	
अन्य	-५१२००.३	-५६३३९.७	-५७७९८.९	-६४९७२.८	-६११४४.५	१२.८	५.८	
व्यापार सन्तुलन	-५४३२१.०	-५९५४१.३	-५८९३८.५	-६६३४९.७	-६०३८३.३	८.५	२.५	
खुद सेवा आय	१९७२.६	२०८८.२	२४३१.७	२७६१.८	२४५५.५	२३.३	-६१.१	
सेवा आय	११४४०.८	१२५०६.१	१३४४६.१	१४९२८.८	१२५८१.७	१७.५	-६.४	
यात्रा	४३२०.६	४६३७.५	५००४.८	५४४२.९	३८९२.६	१५.८	-२२.२	
अन्य	२१६६.०	२४३५.३	२७९४.८	३२४८.१	३४३१.०	२९.०	२२.८	
अन्यत्र नपरेको सरकारी आय	४९५४.३	५४३३.४	५४४६.५	६३३७.९	५२५८.०	१४.०	-६.९	
सेवा भुक्तानी	-९४६८.२	-१०४१७.९	-११०१४.४	-१२१६७.१	-११६३६.२	१६.३	५.६	
यातायात	-३६४६.२	-३९८२.२	-४०७६.३	-४३९९.६	-४२९६.२	११.८	-२.०	
यात्रा	-३७६४.३	-४२१७.६	-४८४६.६	-५३१९.९	-५०६६.२	२८.७	४.५	
जसमा शिक्षा मात्र	-१३३२.८	-१५१२.१	-१५६८.२	-१७०६.५	-१७६४.२	१७.७	१२.५	
सरकारी खर्च	-१४१.८	-१६२.६	-१९५.०	-१९७.५	-२०६.९	३७.५	६.१	
अन्य	-१९१५.९	-२०५५.६	-१९५.०	-२२५१.०	-२३६६.९	-१.०	२४.८	
व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको सन्तुलन	-५२३४८.४	-५७४५३.१	-५६५०६.६	-६३५८७.९	-५९४३७.७	७.९	५.२	
खुद आय	२९३४.८	३२७५.२	३२०२.१	३४२४.३	२९१६.०	-१.१	०.५	
आय प्राप्ती	३५५१.१	३९५४.०	३७०७.६	४२८३.२	३७३०.६	४.४	०.६	
आय भुक्तानी	-६१६.२	-६७८.८	-८०५.४	-८५८.९	-८१४.६	३०.७	१.१	
व्यापार, सेवा तथा आय सन्तुलन	-४९४१३.६	-५४४१७.९	-५३३०४.६	-६०१६३.७	-५६५२१.१	८.५	५.४	
खुद ट्रान्सफर	५७९९.६	६३१५.६	६३१३.३	७०९९.७	६९५२.९	१०.४	१०.१	
ट्रान्सफर आय	५७९९.०	६३४८.५	६३३५.६	७१२२.२	६९८६.९	१०.२	१०.३	
अनुदान	४४०७.४	४८५२.०	४२९६.५	५२८५.५	५७८१.१	-४.३	३७.१	
निजी क्षेत्रको विप्रेषण	४९०९५.३	५४३२९.४	५५१७४.२	६१७२९.९	५९८९५.०	१२.४	८.६	
पेन्सन	३८२१.५	४१३७.३	३९६७.८	४२३८.८	४१९२.८	३.८	५.७	
अन्य	१६६.८	१६६.८	०.०	०.०	०.०			
ट्रान्सफर भुक्तानी	-२९३.४	-३३५.५	-२२५.४	-२५६.६	-३३९.०	-२३.२	५०.४	
ख. पूर्वी खाता (पूर्वी ट्रान्सफर)	१५७३.६	१७०६.४	११८९.१	१४८१.१	१२२५.२	-२४.४	३.०	
जम्मा (क+ख)	९३५७.६	१०६७८.६	१०७१७.६	१२३१३.१	१४२३३.४	१४.५	३२.८	
ग. वित्तीय खाता (समूह ड बाहेक)	११०२.०	१११४.५	१६९९.५	१७७२.१	१३२३.४	४७.०	-१७.९	
प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आप्रवाह	३१९.०	३१९.५	३७०.१	४३८.३	४७९.९	१७.१	२९.७	
पोर्टफोलियो लगानी	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०			
अन्य लगानी सम्पत्ति	-१९८.५	-२१३३.२	-३०९९.३	-३४५८.५	-२७६१.१	५६.१	-१०.९	
व्यापारिक साख	-२३७.०	-१६२.०	-१६२.०	-२२३.४	-३.६	-१.४	-९.८	
अन्य	-१७४.८	-१९७१.२	-२२०६.५	-३२३५.०	-२७५७.५	६६.२	-५.१	
अन्य लगानी दायित्व	२७७१.९	२९२८.५	४४४९.१	४७९२.३	३६११.०	५६.९	-१७.०	
व्यापारिक साख	२२४४.५	२३६८.६	२१८१.६	२२९१.२	१४१८.०	-२.८	-३५.०	
ऋण	३५२.४	४५९.२	७७६.७	११८५.७	१२९९.४	१२०.४	६७.३	
सरकार	३७२.३	४४०.८	७८१.०	११९१.९	११६१.५	१०९.८	४८.७	
ऋण प्राप्ती	१६८०.३	२११३.२	२४१८.०	२८९६.१	२७५१.५	४३.९	१३.८	
साँवा भुक्तानी	-१३०८.०	-१६७२.५	-१६३७.०	-१७०४.२	-१५९०.१	२५.२	-२.९	
अन्य क्षेत्र	-१९.९	-२१.५	-४.३	-६.२	१३७.९	-७.८	-३२९२.८	
करेन्सी तथा डिपोजिट	२९२.४	२७३.३	१४९१.६	१४३१.९	१२४५.०	४१०.१	-१६.५	
नेपाल राष्ट्र बैंक	-२.७	-३.७	५.५	-२.०	-०.६	-३०२.२	-११०.१	
वाणिज्य बैंक	२९५.१	२७७.०	१४८६.०	१४३३.९	१२४५.६	४०३.५	-१६.२	
अन्य दायित्व	-११७.४	-१३२.७	-१००.७	-११६.६	-३५१.४	-१४.२	२४९.१	
जम्मा (क+ख+ग)	१०४५९.६	११७९३.३	१२३३७.१	१४०८५.२	१५५६३.१	१८.०	२६.९	
घ. विविध पूर्वी तथा भुलचुक	७८८.९	११९२.८	१८७४.८	१८५०.३	२७९७.३	१३७.७	४९.२	
जम्मा (क+ख+ग+घ)	११२४८.५	१२९९६.१	१४२११.९	१५९३५.५	१८३६०.४	२६.३	२९.२	
ड. रिजर्व तथा सम्बन्धित शिर्षक	-११२४८.५	-१२९९६.१	-१४२११.९	-१५९३५.५	-१८३६०.४	२६.३	२९.२	
रिजर्व सम्पत्ति	-१११३१.३	-१२८५३.६	-१४१११.५	-१५८११.५	-१८३६०.४	२६.८	३०.१	
नेपाल राष्ट्र बैंक	-९८८३.८	-११५९९.२	-११४९३.५	-१३०३५.३	-१५२३३.१	१६.३	३२.५	
वाणिज्य बैंक	-१२४७.५	-१२४४.४	-२६१.०	-२७८३.९	-३१२७.३	१०९.९	१९.५	
आई.एम.एफ. कर्जा उपयोग	-११७.१	-१३२.७	-१००.४	-११६.३	०.०	-१४.३	-	
खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-वृद्धि)	-१०९५६.०	-१२७१२.४	-१२७२०.३	-१४५०३.६	-१७११५.४	१६.१	३४.६	

अ - अपरिष्कृत

तालिका १६ बैकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

(रु. करोडमा)

	असार	जेठ	असार	जेठ	प्रतिशत परिवर्तन (असार - जेठ)	
	२०७१	२०७२	२०७२	२०७३	२०७१/२०७२	२०७२/२०७३
क) नेपाल राष्ट्र बैंक (१+२)	५९३७५.३	७१३५०.०	७२६६८.४	८९९२३.३	२०.२	२३.७
१. सुन, एस.डि.आर., आइएमएफमा रहेको रिजर्व	२१३५.२	२३२८.८	२३६२.३	२९९१.७	९.१	२६.६
२. विदेशी विनिमय सञ्चिति	५७२४०.१	६९०२१.२	७०३०६.१	८६९३१.६	२०.६	२३.६
परिवर्त्य	४२६१३.३	५१०६७.९	५१७४५.७	६५२५७.४	१९.८	२६.१
अपरिवर्त्य	१४६२६.८	१७९५३.३	१८५६०.४	२१६७४.२	२२.७	१६.८
ख) बैंक तथा वित्तीय संस्था*	९३००.६	११९२६.९	१२०९९.५	१५२४२.४	२८.२	२६.०
परिवर्त्य	८७३७.२	११२०८.७	११४८४.३	१४४९८.०	२८.३	२६.२
अपरिवर्त्य	५६३.४	७१८.१	६१५.२	७४४.४	२७.५	२१.०
ग) कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति	६६५४०.७	८०९४८.०	८२४०५.६	१०२१७४.०	२१.७	२४.०
परिवर्त्य	५१३५०.५	६२२७६.६	६३२३०.०	७९७५५.४	२१.३	२६.१
कुल सञ्चितिमा अंश (प्रतिशतमा)	७७.२	७६.९	७६.७	७८.१		
अपरिवर्त्य	१५१९०.२	१८६७१.४	१९१७५.६	२२४१८.६	२२.९	१६.९
कुल सञ्चितिमा अंश (प्रतिशतमा)	२२.८	२३.१	२३.३	२१.९		
घ) कुल वैदेशिक सम्पत्ति (क+ख)	६८६७५.९	८३२७६.८	८४७६७.९	१०५१६५.७	२१.३	२४.१
आयात क्षमता (महिनामा)						
वस्तु	११.५	१३.१	१३.०	१६.८		
वस्तु तथा सेवा	१०.०	११.३	११.२	१४.३		
कुल वैदेशिक सम्पत्ति						
वस्तु	११.८	१३.५	१३.४	१७.३		
वस्तु तथा सेवा	१०.३	११.६	११.५	१४.७		
ङ) वैदेशिक दायित्व	८७५३.९	१०१२६.२	१००३९.२	१११९१.४	१५.७	११.५
च) खुद वैदेशिक सम्पत्ति (घ-ङ)	५९९२२.०	७३१५०.६	७४७२८.७	९३९७४.२	२२.१	२५.८
छ) खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (विनिमय मूल्यांकन समायोजन पूर्व)***	-१३०९.२	-१३२२८.६	-१४८०६.८	-१९२४५.५		
ज) विदेशी विनिमय मूल्यांकन (-घाटा)	३८५.५	५०८.३	३०३.२	२१३०.१		
ब) खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-वृद्धि) (छ+ज)****	-१२७१२.७	-१२७२०.३	-१४५०३.६	-१७११५.४		
मसान्तको खरिद दर (प्रति अमेरिकी डलर):	९५.९	१०२.२	१०१.१	१०७.१		

अ - अनुमान

* नेपाल राष्ट्र बैंकबाट ईजाजतप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु

** खुद वैदेशिक सम्पत्तिको परिवर्तन असार मसान्तको तथ्याङ्कलाई आधार मानी लिइएको र (-) चिन्हले वृद्धि भएको जनाउछ।

*** विदेशी विनिमय मूल्यांकन नाफा/घाटा समायोजन पश्चात।

नोट: बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको भारतीय मुद्रा सञ्चिति अधिल्लो महिनाको तथ्याङ्कमा आधारित

तालिका १७
विदेशी मुद्रा खरिद/बिक्री

(रकम करोडमा)

महिना	परिचल्य विदेशी मुद्रा खरिद/ बिक्री											भार. खरिद				
	२०७१/७२						२०७२/७३					२०७१/७२		२०७२/७३		
	खरिद		बिक्री		खुद तरलता प्रवाह/प्रसोचन		खरिद		बिक्री		खुद तरलता प्रवाह/प्रसोचन		भार खरिद	अमेरिकी डलर बिक्री	भार खरिद	अमेरिकी डलर बिक्री
	अमेरिकी डलर करोडमा	रु. करोडमा	अमेरिकी डलर करोडमा	रु. करोडमा	अमेरिकी डलर करोडमा	रु. करोडमा	अमेरिकी डलर करोडमा	रु. करोडमा	अमेरिकी डलर करोडमा	रु. करोडमा	अमेरिकी डलर करोडमा	रु. करोडमा	भार खरिद	अमेरिकी डलर बिक्री	भार खरिद	अमेरिकी डलर बिक्री
साउन	२७.६	२,६७९.०	-	-	२७.६	२,६७९.०	३३.३	३,४०३.९	-	-	३३.३	३,४०३.९	१,२११.७	२०.०	२,०५०.२	३२.०
भदौ	१९.६	१,८९८.७	-	-	१९.६	१,८९८.७	३७.७	३,९८८.७	-	-	३७.७	३,९८८.७	१,८१८.९	३०.०	१,४५७.८	२२.०
असोज	३३.०	२,६२३.७	-	-	३३.०	२,६२३.७	४१.७	४,३५३.५	-	-	४१.७	४,३५३.५	२,१९९.२	३६.०	३९२.०	६.०
कात्तिक	२९.५	२,८९६.५	-	-	२९.५	२,८९६.५	३५.१	३,६८१.७	-	-	३५.१	३,६८१.७	१,९६५.९	३२.०	१,०४९.५	१६.०
मंसिर	३०.९	३,०६४.२	-	-	३०.९	३,०६४.२	४०.०	४,२५५.६	-	-	४०.०	४,२५५.६	२,१०५.४	३४.०	२,२६५.८	३४.०
पुस	२५.३	२,५५७.४	-	-	२५.३	२,५५७.४	३५.०	३,७३०.२	-	-	३५.०	३,७३०.२	१,३९२.३	२२.०	१,८६४.५	२८.०
माघ	२४.६	२,४३६.१	०.४	३४.७	२४.३	२,४०१.४	३१.८	३,४४८.७	-	-	३१.८	३,४४८.७	२,२२५.०	३६.०	२,४३८.०	३६.०
फागुन	३२.०	३,१९१.६	-	-	३२.०	३,१९१.६	३४.६	३,७७१.२	-	-	३४.६	३,७७१.२	१,६१८.८	२६.०	१,८४६.९	२७.१
चैत	३१.५	३,१५१.०	०.१	११.६	३१.४	३,१३९.४	४०.७	४,३३२.८	-	-	४०.७	४,३३२.८	१,८७२.३	३०.०	२,९६१.१	४५.०
वैशाख	५४.६	५,५४०.४	०.३	२७.०	५४.४	५,५१३.४	४१.७	४,२५८.४	-	-	४१.७	४,२५८.४	१,३८८.८	२२.०	२,१२९.०	३२.०
जेठ	५४.०	५,५१०.४	-	-	५४.०	५,५१०.४	२९.५	३,१६५.४	-	-	२९.५	३,१६५.४	१,९१७.७	३०.०	१,९४७.१	३२.०
असार	४१.६	४,२३६.५	०.४	४०.७	४१.२	४,१९५.८	२४.७*	२,६६३.९*	-	-	२४.७*	२,६६३.९*	२,०३९.५	३२.०	१,८८९.६*	२८.०*
	४०४.३	३९,७८५.५	१.१	११३.९	४०३.२	३९,६७१.६	४२५.६	४५,०५३.९	-	-	४२५.६	४५,०५३.९	२१,७५५.६	३५०.०	२२,४९१.६	३४०.१

* २०७३ असार २४ गतेसम्मको तथ्याङ्कमा आधारित ।